

Det Kongelige Kultur- og Kirkedep.
Postboks 8030 Dep

0030 OSLO

Prosjekt:
dok 26

200605491 02.11.06

Ki-501

MELDING OM VEDTAK

Lenvik kommunestyre behandlet i møte 26.10.2006 sak 68/06. Følgende vedtak ble fattet:

Vedtak:

Lenvik kommune viser til NOU 2006:2 – Staten og Den norske kirke samt skriv datert 24. april fra Det kgl. Kultur og kirke departementet v/statsråden og gir slik uttalelse:

1. Overordnede prinsippet.

Alt. II:

Den norske kirke skal opprettholde sin rolle som folkekirke ved fortsatt å være en landsdekkende kirke med bred kontakflate og rom for ulike grader av trosengasjement og aktivitet blant sine medlemmer. Den kirkelige selvforståelsen som trossamfunn må ivaretas. Samtidig er det behov for å legge større vekt på likebehandling av trossamfunnene og på Den norske kirkes selvstyre gjennom valgte kirkelige organer enn det nåværende ordning av forholdet mellom kirke og stat gir rom for, jf. Gjønnesutvalget formulering i NOU kap. 10.2.1.

- vedtatt med 23 mot 8 stemmer.

2. Den norske kirke som statskirke

Alt. II:

Dagens statskirkeordning oppheves og det etableres en ny kirkeordning for Den norske kirke. Den norske kirke organiseres som en lovforankret folkekirke, jf. Gjønnesutvalget flertallsforslag.

- vedtatt med 23 mot 8 stemmer.

3. Lovmessig forankring av Den norske kirke.

Alt. II:

En lovforankret folkekirke innebærer at Grunnlovens nåværende bestemmelser om statskirkeordningen oppheves, og at Den norske kirke blir et selvstendig rettssubjekt med egne styringsorganer og med selvstendig ansvar for alle saker som har med kirkens tro og virksomhet å gjøre. Biskoper utnevnes av kirkens egne organer, på grunnlag av en bred nominasjons- og valgordning. Den norske kirke gis fortsatt en særlig tilknytning til staten gjennom en kirkelov, gitt av Stortinget. Flertallet anbefaler at denne kirkeloven utformes som en kortfattet rammelov og forankres i en grunnlovsbestemmelse, jf. Gjønnesutvalget flertallsforslag.

- vedtatt med 20 mot 11 stemmer.

4. Finansieringen av Den norske kirke.

Alt. II:

Det bør være en offentlig oppgave å bidra økonomisk og på andre måter legge til rette for tros- og livssynssamfunnenes virksomhet, slik det skjer i dag, slik at offentlige bevilgninger står for hovedfinansieringen, med statlige tilskudd som dekker lønninger og tilknyttede personalkostnader for alle kirkelige ansatte og kommunale tilskudd som dekker bygging, vedlikehold, forvaltning og drift av kirkebygg.

Dette kombineres med et mindre medlemsbidrag som skal dekke finansieringen av menighetens øvrige virksomhet, jf. Gjønnesutvalget flertallsforslag.

- vedtatt med 23 mot 8 stemmer.

5. Valgordningene og demokratiet i kirken.

Alt. II:

Reformen av den kirkelige lovgivning gjennom de siste hundre år har gitt Den norske kirke en organisasjon med folkevalgte organer på alle nivåer. Og denne kirkeorganisasjonen vil i all hovedsak kunne føres videre og videreutvikles innenfor rammen av en lovfestet folkekirke med Kirkemøte som øverste kirkelige beslutningsorgan.

En lovforankret kirkeordning innebærer at det direkte kirkestyret gjennom Kongen i statsråd avvikles, og utnevnelsen av biskoper og proster overføres til kirkelige organer. Og må fastsettes klare prosedyrer for nominasjon og utvelgelse av biskop med bred deltakelse av de demokratisk valgte organene i kirken.

Demokratiet i kirken bør styrkes, blant annet gjennom økt valgdeltakelse, og større representativitet i de kirkelige organene. Demokratiseringen av kirken er både en forutsetning for og et resultat av økt kirkelig selvstyre. Samtidig må en økt demokratisering skje på en måte som ivaretar at kirken er forpliktet på sitt bekjennelsesgrunnlag. Og en vil påpeke at kirkens ledelse og det brede lag av kirkemedlemmer har et felles engasjement og ansvar for å unngå at kirken utvikler seg i en retning som kan oppleves som mindre åpen.

Organiseringen av kirken skal legge forholdene best mulig til rette for kirkens virksomhet og medlemmenes aktive deltakelse i den enkelte menighet. Og dette må også avspeiles i de ordninger som fastsettes for ansettelser, oppbygging av øvrig kirkelig struktur og valgordninger, jf.

Gjønnesutvalget flertallssyn – høringsdokumentes side 162.

- vedtatt med 21 mot 10 stemmer.

6. Avvikling av statskirkeordningen og forholdet til Grunnloven.

Alt II:

Det gis tilslutning til at som en konsekvens av forslaget om en lovforankret folkekirke, så oppheves Grunnlovens § 2 annet ledd om den evangelisk lutherske religion som statens offentlige religion.

Denne grunnlovsparagrafen er i juridisk forstand ingen verdiparagraf for samfunnet, men er av mange oppfattet slik.

Og at det inntas en ny verdiparagraf i Grunnloven som inneholder en særskilt henvisning til kristne og humanistiske verdier, jf. Gjønnesutvalget flertallsforslag.

- vedtatt med 20 mot 11 stemmer.

7. Ansvar for gravferdsforvaltningen.

Alt. II:

Gravferdsloven endres slik at hovedprinsippet er at kommunen har ansvaret for gravferdsforvaltningen, fordi gravferd er en allmenn oppgave som bør ivaretas av det offentlige. Kommunen er en tros- og livssynsmessig nøytral instans, og skillet mellom de juridiske og praktiske sidene ved gravferd og de religiøse og seremonielle sidene blir tydeligere. Samtidig blir Den norske kirke frigjort fra en stor og ressurskrevende oppgave. Dette hindrer ikke at kommunen kan inngå avtale med Den norske kirke om å overføre ansvaret til kirkelig fellesråd der det er hensiktsmessig.

At begrepet kirkegård i lovverket erstattes av den nøytrale betegnelsen gravlund eller gravplass. Det bør vurderes å erstatte vigsling av hele gravlundene med vigsling av enkeltfelt for å tydeliggjøre at deler av gravlundene benyttes av flere tros- og livssynssamfunn.

Det er et økende behov for å ivareta ulike tros og livssynsmessige behov og gravskikker på en tilfredsstillende måte.

Det anbefales derfor at det etableres et faglig forum i hvert bispedømme/ fylke med rådgivende funksjon i forhold til fellesråd/kommune. Forumet bør ha særlig fokus på samarbeid mellom de ansvarlige for gravferdsseremoni og gravferdsforvaltning, ulike gravferdsskikker og gravlundene som kulturminner, jf. Gjønnesutvalgets flertallsforslag.

- vedtatt med 18 mot 13 stemmer.

8. Eierskap og forvaltning av kirkebyggene.

Alt. II:

Det legges til grunn at Den norske kirke ved en endret kirkeordning blir et eget rettssubjekt, og at kirken også sentralt kan tilføres faste eiendommer og kapital. Eierforhold mellom Den norske kirke sentralt og lokalt bør bygge på en videreføring av grunnprinsippet om soknenes eiendomsrett til

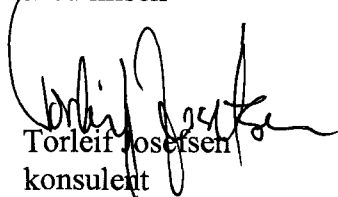
soknekirker og lokale kirkefond.

Eiendomsretten til opplysningsvesenets fond (OVF) ikke kan avgjøres gjennom juridiske utredninger, men må avgjøres ved en politisk beslutning i Stortinget og det anbefales at OVF overføres til Den norske kirke. Og en legger legger til grunn at en overføring av OVF til Den norske kirke ikke gir andre tros- og livssynssamfunn noe krav på tilsvarende økonomisk kompensasjon, jfr. Gjønnnesutvalgets flertallsforslag.

- vedtatt med 20 mot 11 stemmer.

Vedlagt følger avtrykk av k.sak 68/06 og svarskjema i utfylt stand.

Med hilsen

Torleif Jørgensen
konsulent

Staten og Den norske kirke – Spørsmål til høringsinstansene

Navn på høringsinstans: Lenvik kommune

Type høringsinstans

- ☒ Kommune
- ☐ Menighetsråd/kirkelig fellesråd/bispedømmeråd
- ☐ Prost/biskop
- ☐ Tros- eller livssynssamfunn utenfor Den norske kirke
- ☐ Frivillig organisasjon innenfor Den norske kirke
- ☐ Annen offentlig instans
- ☐ Annen privat instans

1. Hvilke overordnede prinsipper bør ligge til grunn for tros- og livssynspolitikken?

Svar:

Den norske kirke skal opprettholde sin rolle som folkekirke ved fortsatt å være en landsdekkende kirke med bred kontaktflate og rom for ulike grader av trosengasjement og aktivitet blant sine medlemmer. Den kirkelige selvforståelsen som trossamfunn må ivaretas. Samtidig er det behov for å legge større vekt på likebehandling av trossamfunnene og på Den norske kirkes selvstyre gjennom valgte kirkelige organer enn det nåværende ordning av forholdet mellom kirke og stat gir rom for.

2. Den norske kirke som statskirke:

- ☐ Bør fortsette
- ☒ Bør avvikles
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

3. I hvilken lov bør Den norske kirke være forankret?

- ☐ Grunnloven
- ☒ Egen kirkelov vedtatt av Stortinget
- ☐ Lov om trossamfunn
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

4. Hvordan bør Den norske kirke finansieres?

- ☐ Gjennom medlemsavgift
- ☐ Medlemsavgift med noe støtte fra det offentlige
- ☒ Støtte fra det offentlige og med noe medlemsavgift
- ☐ Offentlig finansiering uten medlemsavgift
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

5. Hvordan bør valgordningene og demokratiet være dersom statskirkeordningen avvikles?

- ☐ Valgordningene bør være som i dag
- ☒ Øke bruken av direkte valg til kirkens besluttsende organer
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

Eventuelle andre ordninger:

Reformen av den kirkelige lovgivning gjennom de siste hundre år har gitt Den norske kirke en organisasjon med folkevalgte organer på alle nivåer. Og denne kirkeorganisasjonen vil i all hovedsak kunne føres videre og videreutvikles innenfor rammen av en lovfestet folkekirke med Kirkemøte som øverste kirkelige beslutningsorgan.

En lovforankret kirkeordning innebærer at det direkte kirkestyret gjennom Kongen i statsråd avvikles, og utnevnelsen av biskoper og proster overføres til kirkelige organer. Og må fastsettes klare prosedyrer for nominasjon og utvelgelse av biskop med bred deltakelse av de demokratisk valgte organene i kirken.

Demokratiet i kirken bør styrkes, blant annet gjennom økt valgdeltakelse, og større representativitet i de kirkelige organene. Demokratiseringen av kirken er både en forutsetning for og et resultat av økt kirkelig

selvstyre. Samtidig må en økt demokratisering skje på en måte som ivaretar at kirken er forpliktet på sitt bekjennelsesgrunnlag. Og en vil påpeke at kirkens ledelse og det brede lag av kirkemedlemmer har et felles engasjement og ansvar for å unngå at kirken utvikler seg i en retning som kan oppleves som mindre åpen.

Organiseringen av kirken skal legge forholdene best mulig til rette for kirkens virksomhet og medlemmenes aktive deltakelse i den enkelte menighet. Og dette må også avspeiles i de ordninger som fastsettes for ansettelser, oppbygging av øvrig kirkelig struktur og valgordninger, jf. Gjønnesutvalget flertallssyn – høringsdokumentes side 162.

6. Dersom statskirkeordningen avvikles, hva bør i så fall stå i § 2 (eller i en annen paragraf) i Grunnloven i tillegg til prinsippet om religionsfrihet?

(Her kan du/dere sette kryss på ett eller flere alternativer)

- ☐ Ingen tillegg
- ☐ De politiske prinsipper som statsforfatningen bygger på; så som demokrati, rettstaten og menneskerettighetene
- ☒ Det kristne og humanistiske verdigrunnlaget
- ☐ Det humanistiske verdigrunnlaget
- ☐ At Den norske kirke er en evangelisk-luthersk kirke
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

Eventuelt annet:

Det gis tilslutning til at som en konsekvens av forslaget om en lovforankret folkekirke, så oppheves Grunnlovens § 2 annet ledd om den evangelisk lutherske religion som statens offentlige religion. Denne grunnlovsparagrafen er i juridisk forstand ingen verdiparagraf for samfunnet, men er av mange oppfattet slik.

Og at det inntas en ny verdiparagraf i Grunnloven som inneholder en særskilt henvisning til kristne og humanistiske verdier, jf. Gjønnesutvalget flertallsforslag.

7. Hvem bør ha ansvaret for gravferdsforvaltningen?

- ☐ Den lokale kirke (menighetsråd eller kirkelig fellesråd)
- ☒ Kommunen
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

8. Hvem bør eie og forvalte kirkebyggene?

- ☒ Den lokale kirke bør eie kirkebyggene og ha det økonomiske ansvaret
- ☐ Den lokale kirke bør eie kirkebyggene, og kommunen bør ha det økonomiske ansvaret
- ☐ Kommunen bør eie kirkebyggene og ha det økonomiske ansvaret
- ☐ Vet ikke / ønsker ikke å svare

Saksbehandler: Torleif Josefsen
Arkivsaksnr.: 06/987

Arkiv: C84 &13

NOU 2006: 2 STATEN OG DEN NORSKE KIRKE - HØRING

Saksnr.: Utvalg	Møtedato
183/06 Lenvik formannskap	17.10.2006
68/06 Lenvik kommunestyre	26.10.2006

Vedlegg:

1. Brev fra Det Kongelige Kultur- og kirkedepartement om NOU 2006:2 Staten og den norske kirke – høring.
2. Avtrykk av skriv fra Human-Etisk Forbund datert 27. juni 2006 vedr. høring av NOU 2006:2 Staten og Den norske kirke, samt uttalelse fra landsmøte i humanetisk forbund 11. juni 2006.
3. E-post av 25. september 2006 fra forum for statskirken vedr. høring NOU 2006:2.

Andre dokumenter (ikke vedlagt):

- NOU 2006:2 – Om forholdet mellom staten og Den norske kirke som finnes på denne nettadressen: <http://www.dep.no/kkd/norsk/dok/hoering/bn.html>.

Kort sammendrag:

Statsråd i kultur- og kirkedepartementet Trond Giske har oversendt på høring NOU 2006:2 – om forholdet mellom staten og Den norske kirke. Høringsfristen er satt til 1. desember. Høringssaken fremlegges til behandling i formannskapet og kommunestyret.

Saksopplysninger:

Statsråd Trond Giske i Kultur- og Kirkedepartementet oversender 24. april 2006 NOU 2006:2 Staten og den norske kirke til høring og han skriver dette.

Det offentlige utvalget som har utredet forholdet mellom stat og kirke, avgav sin utredning 31. januar 2006, NOU 2006: 2 *Staten og Den norske kirke*. Formålet med utredningsarbeidet var å skaffe grunnlag for å treffe beslutning om statskirkeordningen skal videreføres, reformeres eller avvikles. Med henblikk på dette formålet ble utvalget bedt om å vurdere statskirkeordningen i sin helhet, mulige eller ønskelige reformer innenfor ordningen og alternativ til statskirkeordningen. Utvalget skulle også vurdere ulike finansieringsordninger, gravferdsforvaltningen, ordninger for ivaretagelse av fredede og verneverdige kirker og ulike eiendomsrettslige spørsmål.

Utvalgets flertall, 18 av de 20 medlemmene, anbefaler at statskirkeordningen oppheves. Blant flertallet anbefaler 14 medlemmer at Den norske kirke organiseres som en "lovforankret folkekirke", mens fire medlemmer anbefaler at Den norske kirke etableres som et selvstendig trossamfunn på lik linje med andre tros- og livssynssamfunn. To av utvalgets medlemmer anbefaler at dagens statskirkeordning videreføres innenfor gjeldende grunnlovsbestemmelser.

Når det gjelder finansieringen, kommer utvalget med ulike anbefalinger i forhold til de tre hovedmodellene. Flertallet går likevel inn for at offentlige bevilgninger fortsatt skal stå for hovedfinansieringen av Den norske kirkes virksomhet. Medlemsbidrag vurderes også som finansieringskilde, enten som hovedfinansieringsmåte eller som supplement til offentlige tilskudd.

Jeg er nå særlig opptatt av å få høringsinstansenes syn på de overordnede spørsmålene som gjelder statskirkeordningen og den framtidige organiseringen og finansieringen av Den norske kirke. Men det er også ønskelig å få synspunkter på de andre forslagene som utvalget har kommet med. Som utvalget selv påpeker, er det flere sentrale spørsmål/temaer som trenger nærmere utredning. Jeg har følgelig forståelse for at det kan være vanskelig å ta standpunkt både til spørsmålet om fortsatt statskirke og til mange av de enkeltspørsmålene som reises i kjølvannet av en eventuell endring i forholdet mellom stat og kirke. Til tross for det gjenstående utredningsarbeidet bør vi nå likevel søke å få avklart enkelte prinsipielle hovedspørsmål.

Under arbeidet med denne saken vil jeg oppfordre aktuelle høringsinstanser til å legge til rette for informasjons- og drøftingsmøter, så vel i det enkelte lokalsamfunn som på regionalt og nasjonalt nivå. For eksempel vil det, etter min mening, kunne være fruktbart om folkevalgte for kommunen og den lokale kirken i fellesskap drøfter hvilken løsning på forholdet mellom stat og kirke som vil være best på deres sted.

For å lette departementets arbeid med å oppsummere høringen vedlegges et skjema som jeg ber høringsinstansene fylle ut og returnere sammen med sin uttalelse. Jeg er klar over at det for mange høringsinstanser kan være vanskelig å besvare spørsmålene uten å ta viktige forbehold eller legge bestemte forutsetninger til grunn for sine svar. Så langt det lar seg gjøre, ber jeg likevel høringsinstansene om å sette kryss for de alternativene som ligger nærmest den enkelte høringsinstansen sitt syn, samtidig som de nærmere avveiningene og vurderingene nedfelles i selve høringsuttalelsen. For kollegiale organer ber jeg også om at stemmetall ved eventuell uenighet fremgår av høringsuttalelsen.

En elektronisk utgave av *NOU 2006: 2 Staten og Den norske kirke* er tilgjengelig på Internett på følgende adresse:

<http://www.dep.no/kkd/norsk/dok/hoering/bn.html>. Her finnes også dette høringsbrevet og spørreskjemaet samt et eget hefte, *Statskirke – om forholdet mellom staten og Den norske kirke*, som presenterer hovedtrekkene ved utvalgets utredning og anbefalinger. Dette heftet er tidligere sendt til kommunene, de kirkelige fellsrådene, menighetsrådene og presteskapet.

Høringsuttalelse sammen med spørreskjema i utfylt stand bes sendt Kultur- og kirkedepartementet, Kirkeavdelingen, Postboks 8030 Dep, 0030 Oslo. Fristen for å uttale seg er **1. desember 2006**.

Med hilsen
Trond Giske

I NOU 2006:2 – Kirke og stat fremkommer dette i kapittel 1 om mandat og arbeidsform og kapittel 2 Sammendrag:

Kapittel 1

Mandat og arbeidsform

1.1 Innledning

Statskirkeordningen har vært omdiskutert i mer enn 150 år. Den har vært vurdert av flere offentlige og kirkelige utvalg og har vært til drøfting og behandling i Stortinget en rekke ganger.

En offentlig utnevnt kommisjon fra 1971 foreslo i NOU 1975:30 *Stat og kirke* at Den norske kirke skulle bli en fri folkekirke. Da saken ble behandlet i 1982, besluttet Stortinget nesten enstemmig å videreføre statskirkeordningen.

Senere har det blitt fremsatt flere forslag om å avvikle ordningen, men ingen av forslagene har fått tilstrekkelig (kvalifisert) flertall i Stortinget. Ordningen har imidlertid blitt reformert gjennom ulike lovendringer som har gitt Den norske kirke større selvstendighet. I dag har de fleste politiske partier programfestet å avvikle statskirkeordningen i sin nåværende form.

Kirkerådet nedsatte i 1998 et utvalg som skulle utrede forholdet mellom kirke og stat. Utvalget la frem sin utredning *Samme kirke – ny ordning* i 2002, med en klar anbefaling om en ny ordning av forholdet mellom stat og kirke. I den kirkelige høringsrunden som fulgte var det mange kritiske kommentarer til utvalgets forslag. Saken ble behandlet på Kirkemøtet høsten 2002. Kirkemøtet vedtok å arbeide med reformer innenfor eksisterende ordning, men anbefalte samtidig at det ble oppnevnt et offentlig utvalg til å utrede forholdet mellom stat og kirke.

I 2002 ble det i Stortinget foreslått å oppnevne en bredt sammensatt offentlig kommisjon for å vurdere forholdet mellom stat og kirke. Stortingskomiteen gikk i sin innstilling inn for dette, og et enstemmig Storting sluttet seg til innstillingen. Regjeringen fulgte opp vedtaket og oppnevnte i mars 2003 et offentlig utvalg på 20 medlemmer.

1.1.1 Medlemmer

Stat – kirke-utvalget ble oppnevnt ved kongelig resolusjon av 14. mars 2003. Utvalget fikk en bred sammensetning med representanter fra alle de politiske partiene på Stortinget, kirkelige organer, den samiske befolkning, Norges Frikirkeråd, Human-Etisk Forbund, ulike religioner og representanter med spesiell fagkompetanse. Åtte av medlemmene ble oppnevnt etter forslag fra de politiske partiene på Stortinget.

Regjeringen oppnevnte følgende medlemmer i utvalget:

- Fylkesmann Kåre Gjønnes, Orkdal (leder)
- Pensjonist Marit Tingelstad, Gran (nestleder)
- Lagssekretær Jorund Andersen, Kristiansand
- Domprost Per-Otto Gullaksen, Fredrikstad
- Sokneprest Jens-Petter Johnsen, Oslo

- Gruppeleder Helge Kolstad, Trøgstad
- Biskop Per Oskar Kjølaas, Tromsø
- Husmor Hildur Larsen, Sveio
- Prosjektleder Lena Larsen, Oslo
- Prosjektleder Vibeke Limi, Bærum
- Stortingsrepresentant Inge Lønning, Oslo
- Direktør Kjell Nordstokke, Oslo/Geneve
- Generalsekretær Dag Nygård, Notodden
- Spesialrådgiver Ingar Samset, Trondheim
- Fagsjef Bente Sandvig, Bærum
- Rådgiver Hege Fjellheim Sarre, Karasjok
- Advokat Fredrik Sejersted, Oslo
- Spesialrådgiver Anfin Skaaheim, Asker
- Kirkeverge Hege Steinsland, Haram
- Høgskolelektor Pia Svensgaard, Tromsø (til desember 2003)
- Lektor Tone Løwe, Hegra (fra desember 2003)

1.1.2 Mandat

Utvalget fikk følgende mandat:

«Formålet med utredningen er å gi grunnlag for å treffe beslutning om statskirkeordningen skal videreføres, reformeres eller avvikles. Det legges til grunn at Den norske kirke fremdeles skal være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke.

Med henblikk på formålet, skal utvalget vurdere:

Statskirkeordningen i sin helhet slik den er utformet og virker i Norge.

Mulige eller ønskelige reformer innenfor rammen av det en med rimelighet kan karakterisere som en statskirke.

Alternativ til statskirkeordningen og overgangsordninger ved et eventuelt opphør av statskirkeordningen.

Finansiering av kirkelig virksomhet, her-under spørsmål knyttet til medlemsavgift, livssynsavgift, skatt og statlige/kommunale bevilgninger.

Gravferdsforvaltningen.

Ordninger for ivaretagelse av fredede og verneverdige kirker.

Eiendomsretten til kirker og kirkegårder, andre aktuelle eiendommer, opplysningsvesenets fond m.v. ved et eventuelt opphør av statskirkeordningen.

Hvilke konsekvenser foreslåtte endringer i kirkeordningen antas å ha for blant annet oppslutningen om Den norske kirke, for det åndelige liv, for kirkelig undervisning og diakoni, for vår kultur og for verdigrunnlaget i vårt folk.

Det forutsettes at utvalget i tilknytning til sine tilrådinger legger fram konkrete forslag til nødvendige endringer i Grunnloven og/eller annen lovgivning. Det bør være et mål for utvalget å foreslå løsninger som kan få bredest mulig oppslutning og som sikrer at kirkens medlemmer opplever å ha sin kirke i behold og at samfunnets verdiforankring ikke svekkes. Utvalget bør konsentrere seg om forholdet mellom staten og Den norske kirke.

Det må tas nødvendige hensyn til ivaretagelse av religionsfriheten, uten at det dermed forutsettes at utvalget utreder religionspolitiske spørsmål generelt. Det er ønskelig at utvalget arbeider i dialog med kirkelige organer og andre aktuelle aktører i samfunnet.

Utvalget kan utarbeide delrapporter med mulige og alternative grunnlovsforslag. Disse må foreligge på et tidspunkt som gjør det mulig at det, i Stortinget, kan fremsettes grunnlovsforslag innenfor den fristen som gjelder for slike forslag inneværende stortingsperiode. Utvalget skal legge fram sin utredning innen utgangen av 2005.»

1.2 Utvalgets forståelse av mandatet

I følge mandatet skal utvalget beskrive statskirkeordningen slik den er utformet og virker i Norge. Utvalget har ikke beskrevet og vurdert alle sider ved Den norske kirkes virksomhet, men først og fremst redegjort for forhold som har sammenheng med statskirkeordningen. Utvalget har tatt utgangspunkt i dagens situasjon, samt beskrevet hvordan ordningen historisk sett har oppstått og utviklet seg. For å gi perspektiver til forslag om mulige reformer og fremtidige ordninger, har utvalget funnet det nyttig å innhente informasjon om andre land og kirker.

Utvalget har i første rekke vurdert forholdet mellom staten og Den norske kirke, og har derfor ikke foretatt en grundig gjennomgang av ansvars og oppgavefordelingen mellom de ulike nivåene i Den norske kirke. Begrunnelsen for en slik avgrensning er at selve formålet med utredningen er å gi et grunnlag for å beslutte om statskirkeordningen skal videreføres, reformeres eller avvikles. Utvalget har imidlertid kommentert og til dels tatt stilling til reformtema som direkte eller indirekte kan ha sammenheng med kirkens forhold til staten. Tidligere og pågående reformarbeid innenfor Den norske kirke er dessuten referert i utredningen.

Mandatet poengterer at «...det må tas nødvendige hensyn til ivaretagelse av religionsfriheten.» De internasjonale menneskerettighetskonvensjonene er tatt inn i norsk lovgivning gjennom menneskerettighetsloven av 1999. Utvalget har derfor vurdert dagens statskirkeordning og alternative kirkeordninger i henhold til kravene til religionsfrihet og likebehandling. I utredningen har utvalget brukt begrepet «tros- og livssynsfrihet» i stedet for religionsfrihet. Den mest anvendte internasjonale betegnelsen er «Freedom of Religion or Belief».

Det faller utenfor mandatet å gjennomgå og foreslå en samordnet tros- og livssynspolitikk for det norske samfunnet. Utvalget anbefaler at et slikt arbeid settes i gang når det fremtidige forholdet mellom staten og Den norske kirke er avklart.

Mandatet sier at arbeidet skal basere seg på en videreføring av kirkens selvforståelse: «Det legges til grunn at Den norske kirke fremdeles skal være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke.» Denne målformuleringen er vedtatt av Kirkemøtet og benyttet bl.a. i budsjettproposisjonene til Stortinget i de senere årene.

Utvalget har derfor ikke sett det som sin oppgave å vurdere eventuelle endringer i hvordan Den norske kirke definerer seg som kirke eller foreslått forandringer i Den norske kirkes formål.

Begrepet folkekirke er ulikt forstått blant utvalgets medlemmer. Kirke- og undervisningskomiteens innstilling om stat og kirke fra 1980-81 oppfatter begrepet folkekirke slik:

«Folkekirke er en betegnelse som blir nyttet både om den kirke vi har og om en kirke som er løst fra staten. Med folkekirke menes en kirke hvor dåpen er grunnlag for medlemskap og stemmerett, og vel også en kirke som omfatter det store flertall av folket. Motsetningen til folkekirken blir da en kirke hvor det i tillegg til dåpen kreves personlige kvalifikasjoner eller erklæringer for å kunne bli medlem eller ha stemmerett i kirken. Det kan heller ikke være tvil om at for store deler av folket står også uttrykket 'folkekirken' for en kirke hvor mennesker får ta del i kirkelige handlinger som dåp, konfirmasjon og vigsel uten at det stilles krav til deres personlige trosforhold.»

Dette er imidlertid ingen uttømmende definisjon. Betegnelsen folkekirke brukes både om kvalitative og kvantitative kjennetegn på Den norske kirke og fortolkes på ulike måter. Det er enighet i utvalget om at det ikke er nødvendig med en eksakt definisjon av begrepet for å kunne vurdere relasjonene mellom staten og kirken eller foreslå endringer. Utvalget vil presisere at Den norske kirke ikke har eksklusiv rett på begrepet folkekirke. Utvalget ser også farene ved å etablere en forståelse av «folk» og «kirke» som sammenfallende størrelser, og å knytte utviklingen av det norske samfunnet til en slik sammenkobling. Ikke minst er dette problematisk i forhold til de som ikke er medlemmer av Den norske kirke. Utvalget har likevel valgt å benytte «folkekirke» som del av navnet på de foreslåtte alternativene for å understreke at Den norske kirke kan videreføre sin identitet som folkekirke uavhengig av endringer i forholdet mellom staten og kirken.

Mandatet forutsetter at: «...utvalget i tilknytning til sine tilrådinger legger fram konkrete forslag til nødvendige endringer i Grunnloven og/ eller annen lovgivning». Utvalget har fulgt opp dette, og også beskrevet de viktigste konsekvensene som de ulike alternativene innebærer for staten, Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn.

Tallpunktene 4 – 7 i mandatet angir ulike tema av organisasjonsmessig, juridisk og økonomisk karakter: Finansiering av kirkelig virksomhet, gravferdsforvaltning, ordninger for ivaretagelse av fredede og verneverdige kirker og eierforholdet til kirker, kirkegårder og andre eiendommer ved eventuelt opphør av statskirkeordningen. Gravferdsforvaltningen og ordninger for ivaretagelse av fredede og verneverdige kirker er vurdert uavhengig av fremtidig kirkeordning. Forslag til mulige finansieringsordninger og eierforhold er derimot relatert til de ulike alternativene for forholdet mellom staten og Den norske kirke.

Mandatet understreker at utvalget skal foreslå inkluderende løsninger som ikke virker fremmedgjørende på kirkens medlemmer og som ikke svekker samfunnets verdiforankring. Dette inngår i vurderingene av de ulike alternativene for fremtidig kirkeordning, i utvalgets argumentasjon og endelige tilråding.

Mandatet forutsetter at utvalget skal legge frem en utredning, men utvalget kunne utarbeidet delrapporter med mulige og alternative grunnlovsforslag. Slike forslag måtte utvalget i så fall fremlegge allerede etter ett års arbeid, dvs. sommeren 2004. Utvalget besluttet tidlig å konsentrere seg om å lage én utredning, både fordi flere delutredninger ville kreve mye ekstraarbeid og ressurser for øvrig, og fordi det kunne gjøre det vanskeligere for utvalget å levere en helhetlig og konsistent hovedutredning. Utvalget mente det ville være uheldig å isolere grunnlovsspørsmålene og presentere alternative forslag uten at de var satt i sammenheng med de øvrige juridiske, organisasjonsmessige og økonomiske overveielser som utvalget måtte gjøre.

1.3 Utvalgets arbeid

Utvalget har hatt i alt 39 møtedager, fordelt på 17 møter. Høsten 2003 ble utvalgets møte kombinert med en tre dagers studietur til Sverige, Finland og Danmark, hvor det ble avholdt møter med representanter for statlige og kirkelige myndigheter og andre tros- og livssynssamfunn. Representanter for media var med på studiereisen. På flere av møtene har ressurspersoner utenfra vært invitert til å holde foredrag for utvalget. Utvalget har også arrangert et åpent folkemøte i Karasjok.

Utvalgets leder, medlemmer av utvalget og sekretariatet har underveis i arbeidet deltatt på flere seminarer i inn- og utland og hatt kontakt med en rekke personer, organisasjoner og institusjoner innen Den norske kirke og i samfunnet ellers, i tråd med mandatets ønske om at utvalget arbeider i dialog med kirkelige organer og andre aktuelle aktører i samfunnet.

For å sikre at alle medlemmene i utvalget ble involvert på like fot, har den tradisjonelle møteformen med plenumsdiskusjoner vært supplert med andre møte- og arbeidsformer. Et intranettsted for utvalgets medlemmer ble etablert høsten 2003. Utvalget har innhentet betenkninger og utredninger fra ulike fagmiljøer. Flere av disse har vært ressursmateriale for arbeidet med utredningen. En oversikt over hvilke, finnes i litteraturlisten.

1.4 Sekretariat

Sekretariatet ble lagt til Trondheim og var fullt operativt fra 1. juni 2003. Frem til 6. april 2005 ble det ledet av Johannes Ulltveit-Moe, med Kristin Grimstad som medarbeider. Johannes Ulltveit-Moe arbeidet vekselvis i Oslo og Trondheim, mens Kristin Grimstad har hatt kontor i Statens Hus i Trondheim. Ulltveit-Moe trådte ut av sekretariatet 6. april 2005. Fra da av har sekretariatet vært ledet av Kristin Grimstad som har hatt bistand til sekretariatsarbeidet av innleid konsulenthjelp.

Fra 15. september 2004 har de fire utvalgsmed-lemmene Per-Otto Gullaksen, Jens-Petter Johnsen, Bente Sandvig og Fredrik Sejersted utgjort en tekstgruppe som har bistått sekretariatet med å utarbeide tekstforslag i utredningen. Fra 15. august 2005 har utvalgsmedlem Jens-Petter Johnsen, i forståelse med departementet og utvalget, arbeidet i 60 % for sekretariatet. Geir Gangstad har arbeidet på deltid med design og tekstutforming av utredningen fra 1. juli 2005. Sekretariatet har gjennom hele arbeidet hatt verdifull bistand fra ulike kompetansemiljøer, både gjennom konkrete bestillingsoppdrag, møter og mer uformell kontakt. Fylkesmannens administrasjon i Sør-Trøndelag har bistått med praktisk og administrativ støtte.

Kapittel 2 - Sammendrag

2.1 Utvalgets standpunkter

2.1.1 Fremtidig kirkeordning

Formålet med utredningen er å gi grunnlag for å treffe beslutning om statskirkeordningen skal videreføres, reformeres eller avvikles. Utvalgets flertall på 18 medlemmer anbefaler at dagens statskirkeordning oppheves, og at det etableres en ny kirkeordning for Den norske kirke. Et flertall av disse, 14 medlemmer, anbefaler at Den norske kirke organiseres som en lovforankret folkekirke. Et mindretall av disse, 4 medlemmer, anbefaler at Den norske kirke organiseres som en selvstendig folkekirke. To medlemmer anbefaler at dagens statskirkeordning videreføres innenfor gjeldende grunnlovsbestemmelser.

Lovforankret folkekirke

Flertallets forslag om en lovforankret folkekirke innebærer at Grunnlovens nåværende bestemmelser om statskirkeordningen oppheves, og at Den norske kirke blir et selvstendig rettssubjekt med egne styringsorganer og med selvstendig ansvar for alle saker som har med kirkens tro og virksomhet å gjøre. Biskoper utnevnes av kirkens egne organer, på grunnlag av en bred nominasjons- og valgordning. Den norske kirke gis fortsatt en særlig tilknytning til staten gjennom en kirkelov, gitt av Stortinget. Flertallet anbefaler at denne kirkeloven utformes som en kortfattet rammelov og forankres i en grunnlovsbestemmelse.

Statskirkeordningen ble til i en annen tid og i et mer homogent samfunn. I møte med samtidens krav er det stadig nødvendig å tilpasse kirkens ordninger til nye utfordringer. Det synes ikke lenger å være rom for ytterligere reformer innenfor Grunnlovens rammer. Flertallet mener at en lovforankret folkekirke ivaretar stillingen som Den norske kirke har i landets historie og understreker kontinuiteten mellom nåværende og ny kirkeordning. Samtidig uttrykker ordningen at kirken, i likhet med andre tros- og livssynssamfunn, er et trossamfunn med en egenart forskjellig fra statens. Flertallet legger avgjørende vekt på at Den norske kirke fortsatt skal være en landsdekkende kirke med bred kontaktflate og med rom for ulike grader av trosengasjement og aktivitet blant sine medlemmer. Kirkens selvforståelse og egenart som trossamfunn må ivaretas slik at den kan oppfylle sin oppgave som kirke og styrke sin rolle som folkekirke.

Gjennom de senere år er kirkens demokratiske strukturer bygd ut på alle nivåer.

Kirken har egne organer som kan overta de oppgaver som Kongen (regjeringen) i dag ivaretar. Flertallet vil likevel understreke at det er behov for tiltak som styrker både valgdeltakelse og representativitet.

Forholdet mellom kirke og folk fremstår for flertallet som langt viktigere enn forholdet mellom kirke og stat. Dette forholdet avhenger først og fremst av om kirken klarer å formidle sitt budskap på en måte som vekker engasjement i befolkningen. Det er folks tilhørighet i menighetene som er avgjørende for kirkens fremtid, ikke ordningen av forholdet mellom kirke og stat. Men i den grad kirkeordningen har betydning i denne sammenheng, mener flertallet at en lovforankret folkekirke gir Den norske kirke det beste grunnlaget for en sterk tilknytning mellom kirke og folk. Flertallet ser det som en fordel at en lovforankret folkekirke kan utfordre kirkemedlemmene til deltakelse og medvirkning. Mangfoldet av medlemmer, med ulik grad av engasjement, gir alle viktige bidrag til kirkens liv.

Selvstendig folkekirke

Utvalgets ene mindretall på 4 av 20 medlemmer ønsker en avvikling av statskirkeordningen og anbefaler en selvstendig folkekirke som modell for en ny kirkeordning. Det innebærer at Den norske kirke ikke lenger er en del av statsforvaltningen, men etableres som et selvstendig trossamfunn på lik linje med andre tros- og livssynssamfunn. Virksomheten reguleres gjennom en felles lovgivning for alle tros- og livssynssamfunn. Dette mindretallet legger avgjørende vekt på at Den norske kirke fullt ut må betraktes og behandles som et trossamfunn og at politiske organer ikke kan bestemme noe som gjelder kirkens grunnlag, oppdrag og 14 NOU 2006: 2 Kapittel 2 Staten og Den norske kirke må å fremtre på ut fra sin egenart. Etter dette mindretallets mening er dette den kirkeordningen som synliggjør det klarest, samtidig som den best ivaretar kravet om likebehandling for alle tros- og livssynssamfunn.

Grunnlovsforankret folkekirke

Utvalgets andre mindretall på 2 av 20 medlemmer anbefaler en fortsatt grunnlovsforankret folkekirke som modell for fremtidens kirkeordning. Det innebærer en videreføring av dagens statskirkeordning slik at dagens grunnlovsbestemmelser opprettholdes. Etter dette mindretallets mening er det dagens statskirkeordning som best sikrer at Den norske kirke er der for alle som ønsker det, og som best sikrer en tilstrekkelig lav terskel for at alle skal kunne føle seg hjemme i kirken uansett trosengasjement. Disse medlemmer mener det er av stor betydning at Grunnlovens bestemmelser som angår kirken videreføres, og frykter at fjerning av paragrafene som omtaler den lutherske lære og de tilhørende ordninger vil skape et konstitusjonelt tomrom som vi ikke skuer rekkevidden av.

Verdiparagraf

Som en konsekvens av forslaget om en lovforankret folkekirke, oppheves Grunnlovens § 2 annet ledd. Denne grunnlovsparagrafen er i juridisk forstand ingen verdiparagraf for samfunnet, men er av mange oppfattet slik. I mandatet bes utvalget foreslå løsninger som sikrer at samfunnets verdiforankring ikke svekkes.

Et flertall på 13 medlemmer anbefaler at det inntas en ny verdiparagraf i Grunnloven som inneholder en særskilt henvisning til kristne og humanistiske verdier. Et mindretall på ett medlem anbefaler en konfesjonsuavhengig verdiparagraf som henviser til anerkjente fellesverdier eller til menneskerettighetene, mens et annet mindretall på 5 medlemmer mener det ikke er behov for noen ny bestemmelse i Grl. § 2 som viser til samfunnets historisk baserte verdier (kristne og andre). Et annet mindretall på ett medlem anbefaler at endringen av § 2 begrenses til det som følger av overgangen fra statsreligion til lovforankret folkekirke.

Statens tros- og livssynspolitik

Dersom dagens statskirkeordning oppheves, endres grunnlaget for den nåværende statlige tros og livssynspolitikken og denne politikken må dermed gjennomtenkes på nytt. Et flertall på 13 medlemmer anbefaler at statens ansvar for å føre en aktivt støttende tros- og livssynspolitik grunnlovsfestes. Flertallet mener det vil gi et konstitusjonelt vern for alle tros- og livssynssamfunn, og markere at dette er en virksomhet som er særlig viktig for samfunnet. Et mindretall mener at det verken er nødvendig eller ønskelig å vedta en slik grunnlovsbestemmelse fordi hensynet til tros- og livssynsfriheten er ivarettatt gjennom andre regler.

2.1.2 Finansiering

Utvalget mener det er en offentlig oppgave å bidra økonomisk og på andre måter legge til rette for tros- og livssynssamfunnenes virksomhet, slik det skjer i dag.

For flertallets foreslåtte kirkeordning, en lovforankret folkekirke, anbefaler et flertall på 15 utvalgsmedlemmer at offentlige bevilgninger står for hovedfinansieringen, med statlige tilskudd som dekker lønninger og tilknyttede personalkostnader for alle kirkelige ansatte og kommunale tilskudd som dekker bygging, vedlikehold, forvaltning og drift av kirkebygg. Dette kombineres med et mindre medlemsbidrag som skal dekke finansieringen av menighetens øvrige virksomhet.

Et mindretall anbefaler at den offentlige bevilgningen i sin helhet kommer fra staten. Et annet mindretall anbefaler en hovedfinansiering gjennom en medlemskontingent, supplert med offentlige tilskudd til særskilte formål.

2.1.3 Gravferdsforvaltningen

Flertallet på 17 av 20 medlemmer anbefaler at gravferdsloven endres slik at hovedprinsippet er at kommunen har ansvaret for gravferdsforvaltningen, fordi gravferd er en allmenn oppgave som bør ivaretas av det offentlige.

Kommunen er en tros- og livssynsmessig nøytral instans, og skillet mellom de juridiske og praktiske sidene ved gravferd og de religiøse og seremonielle sidene blir tydeligere. Samtidig blir Den norske kirke frigjort fra en stor og ressurskrevende oppgave. Dette hindrer ikke at kommunen kan inngå avtale med Den norske kirke om å overføre ansvaret til kirkelig fellesråd der det er hensiktsmessig.

Utvalgets mindretall på 3 av 20 medlemmer anbefaler at kirkelig fellesråd beholder ansvaret, både fordi langt de fleste gravferder skjer etter Den norske kirkes ritualer og fordi kirkebygg og kirkegårder utgjør en integrert helhet de fleste steder. Mindretallet påpeker at det heller ikke er registrert noe ønske i flertallet av befolkningen om å flytte ansvaret over på kommunene, og at de fleste er fornøye med måten kirkelig fellesråd ivaretar ansvaret på. Utvalget anbefaler at begrepet kirkegård i lovverket erstattes av den nøytrale betegnelsen gravlund eller gravplass. Det bør vurderes å erstatte vigsling av hele gravlundene med vigsling av enkeltfelt for å tydeliggjøre at deler av gravlundene benyttes av flere tros- og livssynssamfunn.

Det er et økende behov for å ivareta ulike tros og livssynsmessige behov og gravskikker på en tilfredsstillende måte. Utvalget anbefaler derfor at det etableres et faglig forum i hvert bispedømme/ fylke med rådgivende funksjon i forhold til fellesråd/kommune. Forumet bør ha særlig fokus på samarbeid mellom de ansvarlige for gravferdsseremoni og gravferdsforvaltning, ulike gravferdsskikker og gravlundene som kulturminner.

2.1.4 Fredede og verneverdige kirker

Kirkebygg og kirkekunst er ikke bare en kilde til kunnskap om den kristne kulturarv og om trosliv og trosuttrykk gjennom århundrene. Like mye er det et uttrykk for byggeskikk, håndverkstradisjoner, materialbruk og stilarter. Kirkenes utsmykning er blant landets viktigste kunstsatter. Ut fra kulturpolitiske hensyn mener utvalget det må etableres særskilte finansieringsordninger for fredede og verneverdige kirker, uavhengig av den fremtidige relasjonen mellom staten og Den norske kirke.

Utvalget anbefaler at det, i tillegg til dagens støtteordninger for kulturhistoriske bygg, opprettes en særskilt statlig kirkeantikvarisk tilskuddsordning tilsvarende den svenske løsningen. Tilskuddsordningen skal automatisk tre i kraft når et kirkebygg er fredet eller vernet. Utvalget anbefaler at en slik tilskuddsordning, uavhengig av fremtidig kirkeordning, forvaltes av sentrale kirkelige myndigheter som fordeler tilskuddet etter søknader fra menigheter og/eller fellesråd. Riksantikvaren skal uttale seg om den enkelte søknad.

Et flertall på 17 av 20 medlemmer understreker også behovet for ekstra økonomiske strakstiltak innenfor dagens bevilgningsordninger for å hindre ytterligere forfall og ødeleggelse av kirkebygg.

Utvalget mener at alle kirker må kunne tjene til sitt bruksformål som menighetskirke uavhengig av vernestatus. Det må kunne gjøres investeringer og oppgraderinger som gjør dette mulig. Utvalget foreslår at staten overtar eierskapet til fredede og verneverdige kirker som tas ut av kirkelig bruk.

Utvalget anbefaler at det etableres et kulturminnefaglig kompetansesenter innenfor Den norske kirke. Senteret bør etableres i tilknytning til eksisterende kulturminnefaglige miljøer.

2.1.5 Eiendomsrett

Kirker og kirkefond

Utvalget legger til grunn at Den norske kirke ved en endret kirkeordning blir et eget rettssubjekt, og at kirken også sentralt kan tilføres faste eiendommer og kapital. Utvalgets flertall mener eierforhold mellom Den norske kirke sentralt og lokalt bør bygge på en videreføring av grunnprinsippet om soknenes eiendomsrett til soknekirker og lokale kirkefond.

Mindretallet anbefaler at det ved en endret kirkeordning foretas et samlet bo-oppgjør, da kirkebygg, kirkelig infrastruktur og eiendomsmasse er bygd opp av fellesskapet gjennom århundrer, bl.a. gjennom beskatning. Dette må det tas hensyn til ved en fremtidig bodeling.

Opplysningsvesenets fond (OVF)

Utvalget mener at spørsmålet om eiendomsretten til OVF ikke kan avgjøres gjennom juridiske utredninger, men må avgjøres ved en politisk beslutning i Stortinget. Flertallet på 18 av 20 medlemmer anbefaler at OVF overføres til Den norske kirke. Flertallet legger til grunn at en overføring av OVF til Den norske kirke ikke gir andre tros- og livssynssamfunn noe krav på tilsvarende økonomisk kompensasjon.

Et mindretall anser OVF som statens eiendom og fellesskapets verdier. Eiendommer som i dag er i kirkelig bruk overføres til Den norske kirke, mens andre beholdes av staten eller avhendes.

2.2 Kort om kapitlene

2.2.1 Historisk tilbakeblikk

I KAPITTEL 3 kastes det lys over kirkens historie med hovedfokus på selve statskirkeordningen. Allerede for 1000 år siden ble religionen ansett som en viktig sammenbindende faktor i samfunnet og bevisst brukt i rikssamlingsprosessen av kongene. Kongens religion skulle være folkets religion. Kristendommen ble offisiell religion, og kristenretten ble en del av det vanlige lovverket.

I løpet av middelalderen bygde kirken opp sitt organisasjonsapparat og skaffet seg store økonomiske ressurser. Konge og kirke var fra midten av 1100-tallet de to store maktsentrene i samfunnet som både samarbeidet og konkurrerte. I perioder lignet kirken en statskirke grunnet den nære forbindelsen med kongemakten.

Reformasjonen medførte store endringer både politisk og kirkelig. Kirken ble nasjonalisert, og staten ble konfesjonell (evangelisk-luthersk).

Reformasjonstidens kirke anses i dag som en kongestyrte lands- eller folkekirke med et visst selvstyre.

På 1700-tallet ble statskirkesystemet utviklet. Kirkestyret ble en integrert del av den lutherske konges funksjon som lovgiver og myndighetsutøver «av Guds nåde». Loven om enevoldsstyret forpliktet kongen på den evangelisk-lutherske bekjennelse og ga ham ansvar for undersåttens kristelige liv.

Biskoper og prester forvaltet fullmaktene som Gud og Kongen hadde overdratt dem.

Stat og kirke hadde sammenfallende interesser på flere områder. Befolkningen var livssynsmessig homogen, og religiøse spørsmål ble ansett som en forutsetning for statens eksistens. Allmueskolen fra 1737 ble primært opprettet som en kirkeskole med opplæring i evangelisk-luthersk kristendom og konfirmasjon som skoleavslutning.

Den nye norske staten fra 1814 var en liberal og demokratisk rettsstat. Opplysningstidens statsoppfatning var den sekulariserte staten, men de nye ideene fikk ikke fullt gjennomslag. På det kirkelige området ble enevoldstidens ordninger og forvaltning videreført. Grunnloven fastslo at den evangelisk-lutherske religion fortsatt skulle være statens offentlige religion, og religionsfriheten ble ikke konstitusjonelt sikret. Mens folket tidligere skulle ha samme religion som Kongen, ble nå Kongen pålagt å ha samme religion som «folket» (staten).

På midten av 1800-tallet ble det fremmet forslag om ordninger som kunne gi Den norske kirke større indre frihet og selvstendighet, og i 1870 ble det foreslått å oppheve statskirkeordningen. Men Stortinget fastholdt Grunnlovens bestemmelser om statsreligionen. Liberaliserings- og demokratiseringsprosessen ble likevel stadig mer omfattende, og konfesjonsstatens betydning ble gradvis redusert.

I 1842 opphevet et enstemmig Storting Konventikkelplakaten fra 1741. Leke kirkemedlemmer og ikke bare prester kunne nå forkynne offentlig, og lekfolk kunne holde samlinger uten prestens vitende og kontroll. I 1845 ble dissenterloven vedtatt. Den ga norske borgere generell rett til å melde seg ut av statskirken og på visse betingelser etablere andre kristne trossamfunn under offentlig kontroll. Ved endringen av dissenterloven i 1891 fikk også ikke-kristne religioner adgang til å organisere seg i Norge. Den såkalte jødeparagrafen, som nektet jøder adgang til kongeriket, ble opphevet i 1851. Det generelle forbudet mot munkeordener ble strøket i 1897. Først i 1956 fikk jesuitter adgang til riket. *Lov om trudomssamfunn og ymist anna* ble vedtatt i 1969 og erstattet dissenterloven av 1891.

Forfatningskampen i 1870–80-årene om forholdet mellom den lovgivende og utøvende statsmakt endte med at parlamentarismen ble etablert som statsskikk. Parlamentarismen opphevet den personlige kongemakten. Dette berørte også kirkeordningen, siden Kongen var kirkens øverste leder. Kongens styre skulle utøves av regjeringen, som fra nå av fikk sin politiske legitimitet fra Stortinget. Stortinget hadde ingen konfesjonelle forpliktelser, og kunne dessuten selv gi lover for kirken. Med parlamentarismen ble det alminnelige folkestyret bedre sikret og embetsmakten svekket, men den førte samtidig til uklarhet når det gjaldt det øverste kirkestyrets kirkelige og konfesjonelle forankring.

Under okkupasjonen gjorde representanter for geistligheten og ledere i frivillige kristelige organisasjoner felles front mot nazimyndighetene.

Biskopene og de fleste prestene nedla sine statlige embeter våren 1942 og videreførte sin virksomhet i folket med hjemmel i Grunnloven og på grunnlag av ordinasjonen. Dokumentet *Kirkens Grunn* begrunner biskopenes og prestenes embetsnedleggelse både rettslig og teologisk. Statens maktmonopol avvises, fordi Gud står over både staten og kirken. *Kirkens Grunn* understreker at kirken ikke skal være herre over staten i timelige ting, og at staten ikke skal være herre over menneskers samvittighet og tro. I praksis fungerte Den norske kirke som en statsuavhengig kirke fra 1. påskedag 1942 og frem til frigjøringen, da statskirkeordningen igjen trådte i kraft.

Flere offentlige og kirkelige utvalg utredet ulike sider ved forholdet mellom stat og kirke i løpet av 1900-tallet. Statskirkeordningen var til behandling i Stortinget en rekke ganger, men det har aldri vært tilstrekkelig flertall på Stortinget for å oppheve ordningen. Ordningen har imidlertid blitt reformert gjennom ulike lovendringer som gradvis har gitt kirken større selvstendighet og uavhengighet fra staten. Ved at myndighet har blitt delegert, er potensialet for konflikter mellom kirke og stat blitt mindre. Samtidig har utviklingen synliggjort og forsterket spenningen, fordi avstanden mellom Grunnlovens formelle rammer og den faktiske kirkeordningen er blitt større, og fordi kirken institusjonelt sett nå er organisert for å kunne fungere som et selvstendig trossamfunn.

Utviklingen av et mer pluralistisk samfunn har aktualisert debatten om statskirkeordningen. Ikke minst blir ordningen utfordret av befolkningsgrupper med andre kulturtradisjoner og andre trosuttrykk enn majoriteten av den norske befolkningen.

2.2.2 Statskirkeordningen

I KAPITTEL 4 beskrives Den norske kirke som trossamfunn og organisasjon, og lovverket gjennomgås. Bildet av det norske tros- og livssynslandskapet tegnes og blikket kastes utover i Europa. Deretter behandles tros- og livssynsfriheten (religionsfriheten) på prinsipielt grunnlag med de konsekvenser dette har for Den norske kirke, andre tros- og livssynssamfunn og det enkelte menneske, i lys av den nåværende statskirkeordningen.

Den norske kirke som trossamfunn

Den norske kirke er først og fremst et trossamfunn, basert på den evangelisk-lutherske religion. Den er et kirkelig fellesskap bestående av sine dømte medlemmer, og med en identitet forankret i eget trosgrunnlag. Dette konstituerende trosgrunnlaget består av Bibelen og fem bekjennessskrifter. Den norske kirke har som formål å være en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke.

Ut fra en teologisk forståelse, kan kirkeordningen utformes på ulike måter. Kirkeordningen må reflektere kirkens selvforståelse, sette den i stand til å være kirke og ivareta kirkens og menighetenes egenart og oppdrag. Dernest må den være fleksibel nok til å møte skiftende utfordringer. I tillegg til å sikre Den norske kirkes religionsfrihet, må kirkeordningen også sikre samme frihet for andre tros- og livssynssamfunn og for borgere som ikke er medlemmer av Den norske kirke.

Lovverk

I rettslig forstand har Den norske kirke ikke noen egen konstitusjon. Den er formelt sett konstituert ved Grunnlovens bestemmelser, og dens institusjoner, prosedyrer m.m. er nedfelt og regulert i lov, forskrifter og rundskriv. Den norske kirke er organisert som en del av statsforvaltningen, og underlagt de alminnelige statsmaktenes styring og ansvar. Kongen i kirkelig statsråd er konstitusjonelt sett kirkens øverste instans, men mye av myndigheten er i dag delegert bl.a. til Kirkemøtet. Stortingets alminnelige myndighet gjelder til dels også på det kirkelige området, herunder å gi lover, fastsette bevilgninger og kontrollere hvordan regjeringen forvalter kirkesakene.

Sett fra statens side er statskirkeordningen først og fremst et rettslig system, nedfelt i en rekke paragrafer i Grunnloven og videre regulert i lov og forskrift. Til sammen danner dette et stort og detaljert regelverk, som ikke bare styrer forholdet mellom Den norske kirke og de statlige myndighetene (Storting, regjering og departement), men også på detaljnivå regulerer kirkens organisasjon, institusjoner, prosedyrer m.m. Ordningen reguleres i hovedtrekk av:

- Grunnloven § 2 annet ledd, om at den evangelisk-lutherske religion er «Statens offentlige Religion» med de føringer det legger.
- Grunnlovens regler om «Kongens kirkestyre» (§§ 4, 12, 16, 27 m.fl.), som gir Kongen (regjeringen) myndighet over Den norske kirke i lærespørsmål, utnevnelser m.m.
- Kirkeloven gitt av Stortinget og forskrifter gitt av Kongen i statsråd og departementet.

Organisasjon

Den norske kirke er en stor og sammensatt organisasjon. Samtidig som den er en statskirke, er den også et trossamfunn med høy grad av selvstyre, med både statlige og kirkelige organer. Formelt sett er de alminnelige statsmaktene også organer for kirken, selv om de ofte oppleves og omtales som eksterne og verdslige.

Ledelsessystemet er todelt med en statlig organisert prestatjeneste (embetslinjen) og folkevalgte rådsorganer (rådslinjen). Dermed er kirken organisert på tre nivåer. Dette gjelder både embetsstruktur og rådsstruktur. Ved siden av de tre hovednivåene er det også delnivåer – på lokalt plan; kirkelig fellesråd og på regionalt plan; prost og et frivillig prostiråd. I tillegg til de faste besluttende organene, er det også andre frivillige råd og møter innenfor kirkens struktur.

Økonomien er en offentlig blandingsøkonomi der kirken er finansiert sentralt av staten og lokalt av kommunene. Staten finansierer prestelønningene og kommunene den lokale kirkes virksomhet, stillinger og kirkebygg. Arbeidsgiveransvaret er også delt, men langs en litt annen akse. Det er to hovedkategorier av ansatte; presteskapet og de andre. Presteskapet er statlig ansatt, dels av Kongen i statsråd som embetsmenn (biskoper og proster), og dels som ordinære tjenestemenn av bispedømmerådene.

De andre ansatte i kirken er lokalt ansatt av kirkens egne organer med en viss koordinering gjennom en felles arbeidsgiverforening.

Ved siden av de statlige organene og de lovfestede kirkelige organene er det en rekke frivillige kirkelige organisasjoner, stiftelser o.l. som definerer seg som virksomheter innen Den norske kirke, med ulike formelle og reelle tilknytningsbånd. Disse utgjør en stor og viktig del av kirkens virksomhet.

Medlemsutvikling

Den norske kirke har aldri hatt flere medlemmer enn i dag. Samtidig har aldri en større andel av befolkningen stått utenfor Den norske kirke. I 1970 var omkring 95 % av befolkningen døpte medlemmer av denne kirken. De aller fleste øvrige var medlemmer i et frikirkesamfunn. I dag er antall medlemmer i Den norske kirke sunket til under 85 %. Antallet som ikke tilhører noe tros- eller livssynssamfunn øker. I 1960 utgjorde denne gruppen 0,6 %, mens gruppen i dag utgjør ca. 6 %.

Tros- og livssynslandskapet

Gjennom de siste 150 år er det etablert en rekke frikirkesamfunn i Norge. Den største gruppen trossamfunn utenfor Den norske kirke, er de andre kristne kirkene. Særlig gjennom de tre siste tiår har Norge utviklet seg til å bli et flerreligiøst samfunn. Fra etableringen av de første islamske trossamfunnene på 1970-tallet og Buddhistforbundet i 1979, har både islam, buddhismen, hinduismen og sikhismen hatt en sterk vekst i Norge. I 1956 ble Human-Etisk Forbund etablert som det første livssynssamfunnet i Norge.

Et internasjonalt perspektiv

I et internasjonalt perspektiv er det svært få statskirker. Tidligere statskirkesystemer er stort sett avløst av ordninger som gir kirker og religionssamfunn full frihet til å ordne sin organisasjon og sin virksomhet etter egne religiøse forankrede prinsipper. Danmark har fortsatt en statskirkeordning som ligner på den norske. Sverige gikk nylig over til en mer fristilt kirke, som fortsatt er lovfestet av Riksdagen, men som har full lovgivningskompetanse i egne saker. Lignende modeller finnes i Finland og Island.

Tros- og livssynsfrihet

I vår tid er tros- og livssynsfrihet (religionsfrihet) en universell rettighet, nedfelt i internasjonale menneskerettighetstraktater som en av de grunnleggende rettigheter. Tros- og livssynsfrihet har lenge stått sentralt i statskirkedebatten, og har i de senere år vært trukket frem stadig oftere. Prinsippet om tros- og livssynsfrihet er en betydelig utfordring for statskirkeordningen, og et sentralt element i vurderingen av om den skal oppheves.

Tros- og livssynsfrihet er både en individuell og kollektiv rettighet. I dette ligger både en rett til tankefrihet og til åpent å kunne utøve sin tro eller ikke-tro.

Videre omfatter det retten til å organisere seg i tros- eller livssynssamfunn.

Tros- og livssynsfrihet kan bare begrenses ved lovgivning dersom det er for å beskytte offentlig sikkerhet, orden, helse eller andres fundamentale rettigheter.

Et sentralt spørsmål er om statskirkeordningen krenker Den norske kirkes krav på religionsfrihet. Dette er det ulike oppfatninger om. Det grunnleggende rettslige spørsmålet dreier seg om hvorvidt den statlige styringen av Den norske kirke er ekstern eller intern, altså om og på hvilken måte statsmaktene er «kirkelige organer».

Et like sentralt spørsmål er om statskirkeordningen krenker tros- og livssynsfriheten til statsborgere som ikke er medlemmer av Den norske kirke. De fleste vil mene at de mest grunnleggende sidene er ivaretatt både for den enkelte og for andre tros- og livssynssamfunn. En del praktiske og symbolske områder kan likevel oppleves problematisk. Dette gjelder blant annet kravet om kirkemedlemskap for halvparten av regjeringens medlemmer, forhold ved gravferdsforvaltningen, Den norske kirkes rolle ved nasjonale begivenheter, samt religiøs og livssynsmessig betjening i offentlige institusjoner som Forsvaret, sykehus og fengsler.

2.2.3 Fremtidig kirkeordning

I KAPITTEL 5 presenteres tre alternative modeller for en fremtidig kirkeordning. Modellene belyser ikke alle nyanser, men stiller de viktigste prinsipielle spørsmålene når det gjelder forholdet mellom staten og Den norske kirke. Hovedspørsmålene er hvilken *relasjon* staten og Den norske kirke skal ha, hvilken *rolle* offentlig myndighet bør ha i forhold til kirken og hvor stor grad av *særstilling* Den norske kirke bør ha i forhold til andre tros- og livssynssamfunn.

Tidsperspektivet for en endring av gjeldende kirkeordning er langsiktig. Dersom dagens statskirkeordning skal oppheves, krever det en endring av flere grunnlovsparagrafer. I slike saker skal det alltid være et stortingsvalg mellom forslag og vedtak, slik at velgerne får uttale seg. Hvis det fremsettes forslag i denne stortingsperioden om å oppheve dagens statskirkeordning, vil det altså tidligst kunne behandles i neste periode, dvs. i år 2009. Deretter er det nødvendig med videre utredning, forberedelser og gjennomføring. Det foreligger for øvrig allerede et grunnlovsforslag til behandling i inneværende stortingsperiode om å avskaffe dagens statskirkeordning.

Tabell 2.1 Kortfattet oversikt over de tre alternative kirkeordningene.

Kirkeordning	Grunnlovsforankret folkekirke	Lovforankret folkekirke	Selvstendig folkekirke
Rettslig forankring	Grunnloven	Særlov gitt av Stortinget.	Trossamfunnsloven
Øverste myndighet	Kongen i kirkelig statsråd	Kirkemøtet	Kirkemøtet
Utnevning av biskoper og proster	Kongen i kirkelig statsråd (ev. bare biskoper)	Kirken står fritt	Kirken står fritt

Den grunnleggende forskjellen mellom de tre alternativene er det rettslige rammeverket og endringer i det øverste kirkestyret. I det første alternativet er som i dag Grunnlovens bestemmelser rammeverket for Den norske kirke. I alternativ to etableres Den norske kirke som et selvstendig rettssubjekt, men med en egen kirkelov vedtatt av Stortinget. Det tredje alternativet innebærer at trossamfunnsloven legger rammer for Den norske kirkes virksomhet på lik linje med andre tros- og livssynssamfunn.

Utvalget vurderer alternativene både i forhold til staten, Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn. Presentasjonen beskriver også konsekvenser for organisatorisk utforming og styringsorganenes ansvar og oppgaver.

Grunnlovsforankret folkekirke

Dagens statskirkeordning videreføres, og gjeldende grunnlovsbestemmelser om statskirkeordningen forblir uendret. Staten sikres fortsatt politisk kontroll og innflytelse ved at Kongen (regjeringen) er øverste kirkestyre og Stortinget lovgivende myndighet. Modellen tar for seg mulige reformer innenfor Grunnlovens rammer:

- Fjerne Grunnlovens § 2.2 ad. oppdragerplikten.
- Anbefale Kongen (regjeringen) å ha som fast prosedyre ved bispeutnevnelser at en av de tre som har fått flest stemmer skal utnevnes.
- Overføre tilsettingen av proster til et kirkelig organ, slik at disse ikke lenger utnevnes av Kongen (regjeringen).
- Gjøre kirkeloven enklere, mer som en rammelov med tilsvarende delegasjon til Kirkemøtet.
- Legge prestatjenesten inn under soknene/ fellesråd/prostiråd og dermed få samme tilsettingsmyndighet og arbeidsgiver i lokalkirken.

Lovforankret folkekirke

Grunnlovens nåværende regler om statskirkeordningen oppheves og Den norske kirke blir et selvstendig rettssubjekt med egne styringsorganer og med selvstendig ansvar for alle saker som har med kirkens tro og virksomhet å gjøre. Kongens kirkestyre oppheves og kravet om kirkemedlemskap for halvparten av regjeringsmedlemmene fjernes. Biskoper utnevnes av Den norske kirke, på grunnlag av en bred nominasjons- og valgordning. Den norske kirke gis også i fremtiden en særlig tilknytning til staten i forhold til andre tros- og livssynssamfunn, gjennom en egen kortfattet kirkelov, gitt av Stortinget. Denne kirkeloven kan forankres i en grunnlovsbestemmelse.

Den norske kirke skal fortsatt være en landsdekkende kirke med bred kontaktflate og gi rom for ulike grader av trosengasjement og aktivitet blant sine medlemmer. Dens kirkelige selvforståelse og egenart som trossamfunn ivaretas slik at den kan oppfylle sin oppgave som kirke.

Kirkeloven sikrer at overgangen til ny kirkeordning ikke medfører radikale endringer for medlemmene. Kirken videreføres med samme trosgrunnlag og demokratiske oppbygning, men relasjonen mellom Den norske kirke og staten endres. Rettslig sett får kirken økt religionsfrihet og økt mulighet til å påberope seg denne friheten.

Kirkens særskilt valgte organer overtar ansvaret som i dag ligger til det statlige kirkestyret. Siden Grunnlovens bestemmelser er fjernet, er det full konstitusjonell frihet med hensyn til hvordan ordningen skal utformes. Kirken fastsetter selv sitt læregrunnlag, utnevner og ansetter sine biskoper og prester og forvalter sin økonomi.

Selvstendig folkekirke

Den norske kirke likestilles med andre tros- og livssynssamfunn i Norge og får fullt selvstyre. Alle grunnlovsbestemmelser om Den norske kirke oppheves og alle former for statlig styring i forhold til kirken avvikles. Kongens kirkestyre og kravet om at halvparten av regjeringen må være medlemmer av Den norske kirke fjernes. Det blir dermed lik adgang til slike embeter uansett tros- og livssynstilhørighet.

Den norske kirke er ikke lenger en del av statsforvaltningen, men etableres som et selvstendig trossamfunn. Kirken får samme frihetsgrad, rettigheter og plikter i forhold til staten som andre trosog livssynssamfunn.

Trossamfunnsloven legger rammer for Den norske kirkes virksomhet.

Kirken videreføres med samme trosgrunnlag og demokratiske oppbygning. Kirkens særskilt valgte organer overtar ansvaret som i dag ligger til det statlige kirkestyret som øverste myndighet. Den norske kirke blir et eget rettssubjekt som på eget grunnlag fastsetter bestemmelser om organisasjon og intern myndighetsutøvelse.

Etter en overgangsfase er det opp til Den norske kirke å vedta hvilke styringsorganer som skal etableres på de ulike nivåene. Overgangen til en ny kirkeordning må skje på en så ryddig og trygg måte som mulig for ansatte, medlemmer, nåværende og nye styringsorganer.

2.2.4 Finansiering

I KAPITTEL 6 drøftes ulike finansieringsordninger for Den norske kirke, uavhengig av fremtidig kirkeordning. Hovedalternativet står mellom privat eller offentlig finansiering, men kombinasjoner er også mulig.

Offentlig finansiering

I dag finansieres Den norske kirke hovedsaklig gjennom bevilgninger fra stat og kommune. Det er mulig å videreføre denne ordningen, der kommunene først og fremst har finansieringsansvaret for de oppgavene hvor lokal tilpasning er mest ønskelig, mens staten har ansvaret for å finansiere formål som i liten grad påvirkes av lokale forhold. Alternativt kan ansvarsfordelingen endres ved at staten tar et større finansieringsansvar enn i dag, blant annet for å minimalisere forskjellene mellom kirkebevilgningene i de enkelte kommuner, og for å sikre at nasjonale verdier blir forsvarlig ivaretatt. En mulighet er å overføre ansvaret for finansieringen av alle stillinger og personalrettede utgifter til staten, men la kommunene fortsatt ha ansvar for kirkebyggene.

Obligatorisk livssynsavgift

Ordningen består i at alle innbyggerne betaler en øremerket avgift/skatt til tros- og livssynssamfunn som staten innkrever. Avgiften kan enten være et fast kronebeløp eller avhengig av inntekt. Beløpet kan kreves inn som en særskilt avgift eller over skatteseddelen. Den direkte personbeskatningen reduseres tilsvarende. Den innbetalte avgiften fra de som ikke er medlemmer i noe tros- eller livssynssamfunn, kan for eksempel gå til et kulturelt eller veldedig formål.

Medlemskontingent

Enhver organisasjon med frivillig medlemskap kan bruke en slik finansieringskilde. I kirker over hele verden er dette den mest vanlige finansieringsformen. Et system med medlemskontingent kan utformes på flere måter. En variant er at medlemmene betaler en differensiert kontingent i forhold til inntekt, eller at alle medlemmene betaler en fast medlemskontingent med særskilte satser for ulike medlemsgrupper som husstandsmedlemmer, studenter, pensjonister osv. Medlemskontingenten kan enten innsamles av det offentlige eller av kirken.

2.2.5 Gravferdsforvaltningen

I KAPITTEL 7 utredes ulike sider ved gravferdsforvaltningen. Den omfatter praktiske og juridiske forhold knyttet til forvaltning og drift av kirkegård/gravplass og krematorium, m.m. I tillegg til det juridiske og administrative, berører gravferdsforvaltningen viktige kulturelle, religiøse og livssynsmessige forhold.

Ulike trossamfunns gravskikker og en økende tendens til at enkeltpersoner ønsker individuelle ordninger, utfordrer i dag gravferdsforvaltningen. Uavhengig av hvem som skal ivareta ansvaret for gravferdsforvaltningen, mener utvalget at følgende retningslinjer bør gjelde:

- Det er et offentlig ansvar å sørge for gravplasser og å etablere ordninger som sikrer at gravferd og jordfesting skjer i faste, ordnede og verdige former.
- Alle skal gravlegges med verdighet og respekt for personlig tro eller livssyn.
- Gravferd skal så langt det er mulig skje i overensstemmelse med de regler den enkelte religion eller tradisjon krever.
- Det offentlige må tilsvarende ta ansvar for å skaffe til veie verdige livssynsfleksible seremonilokaler til bruk for innbyggere som ikke benytter kirkelige bygg til sine seremonier.

Uavhengig av kirkeordning, er det etter utvalgets mening to alternative steder å plassere ansvaret for gravferdsforvaltningen: hos kirkelig fellesråd eller kommunen. Utvalget drøfter fordeler og ulemper med begge alternativene.

2.2.6 Fredede og verneverdige kirker

I KAPITTEL 8 behandles fredede og verneverdige kirker. Landets eldre kirker og kirkegårder er en vesentlig kilde til forståelse av norsk kulturhistorie. Kirkenes utsmykning er blant landets viktigste kunstsatter. Alle offentlige og kirkelige utredninger og instanser har de senere tiår understreket det offentliges ansvar for å ivareta denne kulturarven.

Forvaltning av kirken og kirkens omgivelser skal samordnes med kulturminneloven og plan- og bygningsloven. Oppføring, ombygging, utvidelse eller nedleggelse av kirker skal godkjennes av departementet. Dersom en kirke nedlegges, opphører kommunens økonomiske ansvar. Hvis bygget er verneverdig eller fredet, får det et statlig tilskudd, i tillegg kan Riksantikvaren også gi støtte til merkostnader ved restaurering av kirkebygg.

Endringer på fredede kirker krever vedtak både etter kulturminneloven og kirkeloven. Enhver endring i disse byggene må godkjennes av både Riksantikvaren og biskopen. Vedlikehold skjer etter retningslinjer gitt av Riksantikvaren.

Norge har ca. 1620 kirker, av disse er 219 fredet og 761 har status som verneverdige. Dette medfører store praktiske og økonomiske forpliktelser. Beregninger fra Riksantikvaren viser at en stor del av kirkene blir for dårlig vedlikeholdt. Ut fra Riksantikvarens beregninger bevilges det i dag 3 mrd. kroner for lite til istandsetting, og vel 100 mill. kroner mangler til årlig vedlikehold.

2.2.7 Eiendomsrett

I KAPITTEL 9 drøftes eiendomsretten til kirker, fond og eiendommer. De lokale eiendomsrettslige spørsmålene har alltid stått i en særstilling, og er i dag løst ved at soknene etter kirkeloven har fått avklart sin status som egne rettssubjekter, med full eiendomsrett over kirker, kirkefond, kirkegårder m.m.

De fleste *sentrale* kirkelige eiendommene er samlet i Opplysningsvesenets fond (OVF). Her er de fleste viktige forhold rettslig avklart gjennom Grunnloven, lov og fast praksis som regulerer forvaltningen av fondet og bruken av dets avkastning. Det gjenstår imidlertid fortsatt et omstridt spørsmål om eiendomsretten til selve fondet. I tillegg finnes det andre sentrale kirkelige eiendommer (kirker m.m.), som ikke er eid av soknene, og som tradisjonelt har vært ansett som statens eiendom.

Dersom kirkeordningen endres slik at Den norske kirke blir et eget rettssubjekt, vil den ha eiendomsrett. Dermed må det avklares hvilke eiendommer og fond Den norske kirke kan eller bør få overført fra staten.

2.2.8 Utvalgets forslag og konklusjoner

I KAPITTEL 10 finnes utvalgets standpunkter og samlede argumentasjon for fremtidig kirkeordning, finansiering, gravferdsforvaltningen, fredede og verneverdige kirker og eiendomsrett. Enkeltmedlemmers særmerknader fremgår på slutten av kapitlet.

2.2.9 Forslag til lov- og grunnlovsendringer

KAPITTEL 11 gir en samlet oversikt over utvalgets forslag til lov- og grunnlovsendringer.

2.2.10 Konsekvensvurderinger

I KAPITTEL 12 er administrative og økonomiske konsekvenser ved utvalgets forslag beskrevet.

Viser også til uttalelse gitt av Human-Etisk Forbund gitt 11. juni 2006 som er oversendt Lenvik kommune v/ordføreren 26. juni 2006, og skrivet følger saken som trykt bilag.

I tillegg til dette har Lenvik kommune v/ordføreren mottatt e-post 25. september 2006 uttalelse fra Forum for statskirken som følger vedlagt saken som trykt bilag.

Forumet for statskirken er en bredt sammensatt gruppe med ulikt ståsted i norsk samfunns- og kirkeliv som ble lansert 13. mai 2006. Forumets formål er å arbeide for en konstruktiv, åpen og bred debatt der også de positive og umistelige sidene ved statskirkeordningen vies stor oppmerksomhet. Ikke minst er det viktig å løfte fram den enestående rollen statskirken har som tradisjon- og kulturbærer i en ny og moderne tid.

Vurdering:

Og Lenvik kommunestyre inviteres til å gi uttalelse i forbindelse med høringen om NOU 2006:2 – Staten og Den norske kirke med bakgrunn i de konkrete spørsmålsstillingene som fremkommer i oversendelsesbrevet fra statsråden.

Rådmannen fremmer høringssaken til politisk behandling med alternative forslag basert på spørsmålsstillingene som er beskrevet i oversendelsesbrevet som gjelder - hvilke overordnede prinsipper bør ligge til grunn for tros- og livssynspolitikken, Den norske kirke som statskirke, i hvilken lov bør Den norske kirke være forankret, hvordan bør Den norske kirke finansieres, hvordan bør valgordningene og demokratiet være dersom statskirkeordningen avvikles, dersom statskirkeordningen avvikles, hva bør i så fall stå i § 2 (eller i en annen paragraf) i Grunnloven i tillegg til prinsippet om religionsfrihet, hvem bør ha ansvaret for gravferdsforvaltningen og hvem bør eie og forvalte kirkebyggene??

Det fremgår for øvrig i høringsskrivet at det selvsagt er mulig å fremme innspill som går utover det som høringsinstansene blir utfordret på av statsråden i de nevnte spørsmålsstillingene.

Rådmannens alternativer tar utgangspunkt i flertallsforslagene i høringssaken og de formuleringer som forum for statskirken har oversendt kommunene i e-post av 25. september med noen få språklige nyanser i forhold til de spørsmålene som ønskes besvart

NOU 2006:2 – Staten og Den norske kirke fremlegges med dette til politisk behandling med slikt alternativ

Innstilling:

Lenvik kommune viser til NOU 2006:2 – Staten og Den norske kirke samt skriv datert 24. april fra Det kgl. Kultur og kirkedepartementet v/statsråden og gir slik uttalelse:

1. Overordnede prinsipper

Alt. I:

De overordnede prinsipper som bør ligge til grunn for tros- og livssynspolitikken bør være at staten bør føre en aktivt støttende religionspolitikk. Det skal være full religionsfrihet i Norge. Staten skal legge forholdende til rette for utøvelsen av religiøs virksomhet blant annet gjennom å sikre en tilstrekkelig finansiering til de ulike tros- og livssynsamfunn.

Selv om Grunnloven fremhever "den evangelisk-lutherske religion" som den dominerende og den som står nærmest statsforfatningen, skal andre livssynssamfunn være sikret både økonomisk grunnstøtte og tilskudd til seremonirom.

Alt. II:

Den norske kirke skal opprettholde sin rolle som folkekirke ved fortsatt å være en landsdekkende kirke med bred kontaktflate og rom for ulike grader av trosengasjement og aktivitet blant sine medlemmer. Den kirkelige selvforståelsen som trossamfunn må ivaretas. Samtidig er det behov for å legge større vekt på likebehandling av trossamfunnene og på Den norske kirkes selvstyre gjennom valgte kirkelige organer enn det nåværende ordning av forholdet mellom kirke og stat gir rom for, jf. Gjønnesutvalget formulering i NOU kap. 10.2.1.

2. Den norske kirke som statskirke

Alt. I:

Statskirkeordningen bør videreføres. Og dagens kirkeordning, med sin store oppslutning og organisering også i vår tid, har vist seg å være en tjenelig og god ordning både for kirken og samfunnet.

En mener at statskirkeordningen sikrer at det på lang sikt finnes en åpen, inkluderende, landsdekkende og likestilt folkekirke i hele Norge.

Og erfaringene viser at gjeldende ordning gir rom for ulike teologiske syn, og på den måten har vært en garanti for bredden og mangfoldet i det kirkelige landskap.

Statskirkeordningen gir all religion/livssyn betydning i det offentlige rom og sikrer disse like økonomiske rammevilkår.

Statskirkeordningen vil, gjennom sin offentlige forvaltning, fortsatt være en viktig kultur og tradisjonsbærer i vårt land. Ordningen har også vist seg å sikre at Den norske kirke er en nasjonal og enhetlig kirke, samtidig som den opprettholder nærheten og samspillet mellom religionsutøvelse og lokale myndigheter. Og at det fortsatt er mulig å tilpasse, reformere og utvikle Den norske kirke videre innenfor dagens grunnlovsforankring.

Alt. II:

Dagens statskirkeordning oppheves og det etableres en ny kirkeordning for Den norske kirke. Den norske kirke organiseres som en lovforankret folkekirke, jf. Gjønnesutvalget flertallsforslag.

3. Lovmessig forankring av Den norske kirke

Alt. I:

Den norske kirke bør være forankret i grunnloven. Og en vil i den sammenheng påpeke at Gjønnes-utvalgets Modell 2 (rammelov) vil innebære at Stortinget, avhengig av skiftende flertall, vil kunne vedta endrede rammer for Den norske kirke gjennom allminnerlig flertall.

En grunnlovsendring krever på sin side 2/3 flertall. En eventuell endring av kirkeordningen vil være en så grunnleggende endring av vårt lands konstitusjon at spørsmålet om et eventuelt skille mellom stat og kirke bør legges fram for folket i en folkeavstemning.

Alt. II:

En lovforankret folkekirke innebærer at Grunnlovens nåværende bestemmelser om statskirkeordningen oppheves, og at Den norske kirke blir et selvstendig rettssubjekt med egne styringsorganer og med selvstendig ansvar for alle saker som har med kirkens tro og virksomhet å gjøre. Biskoper utnevnes av kirkens egne organer, på grunnlag av en bred nominasjons- og valgordning. Den norske kirke gis fortsatt en særlig tilknytning til staten gjennom en kirkelov, gitt av Stortinget. Flertallet anbefaler at denne kirkeloven utformes som en kortfattet rammelov og forankres i en grunnlovsbestemmelse, jf. Gjønnesutvalget flertallsforslag.

4. Finansieringen av Den norske kirke

Alt. I:

Den norske kirke bør fortsatt ha en offentlig finansiering. Og dersom kirken helt eller delvis finansieres gjennom medlemsavgift, vil prinsippet om at bare dåp kvalifiserer til medlemskap være brutt og dette vil kunne svekke folkekirken i Norge. Det kan også innebære at frikirkesamfunn og andre livssyn helt eller delvis får avkortet sin statsstøtte. Det kan lett oppstå store forskjeller mellom resurssterke og resurssvake menigheter og kan føre til et redusert kirkelig tilbud i deler av Norge. Erfaringene fra Sverige viser at innføringen av frivillig kirkeskatt har ført til en avskalling på ca 1 prosent i året siden skillsmissen mellom stat og kirke, til sammen flere hundre tusen medlemmer. Dette er ti ganger mer enn den årlige utmeldingen fra Den norske kirke. Og en tilsvarende svekkelse av medlemsgrunnet i Den norske kirke vil over tid undergrave kirkens bærekraft i samfunnet.

Alt. II:

Det bør være en offentlig oppgave å bidra økonomisk og på andre måter legge til rette for tros- og livssynssamfunnenes virksomhet, slik det skjer i dag, slik at offentlige bevilgninger står for hovedfinansieringen, med statlige tilskudd som dekker lønninger og tilknyttede personalkostnader for alle kirkelige ansatte og kommunale tilskudd som dekker bygging, vedlikehold, forvaltning og drift av kirkebygg. Dette kombineres med et mindre medlemsbidrag som skal dekke finansieringen av menighetens øvrige virksomhet, jf. Gjønnesutvalget flertallsforslag.

5. Valgordningene og demokratiet i kirken

Alt. I:

Uansett hvilken tilknytningsform det skal være mellom Staten og Den norske kirke bør demokratiseringsprosessen fortsette. Det er nødvendig å vurdere nye valgordninger for å øke valgdeltakelsen f. eks ved å ha direkte valg til de kirkelige rådene, utover menighetsråd, og Kirkemøtet.

Alt. II:

Reformen av den kirkelige lovgivning gjennom de siste hundre år har gitt Den norske kirke en organisasjon med folkevalgte organer på alle nivåer.

Og denne kirkeorganisasjonen vil i all hovedsak kunne føres videre og videreutvikles innenfor rammen av en lovfestet folkekirke med Kirkemøte som øverste kirkelige beslutningsorgan. En lovforankret kirkeordning innebærer at det direkte kirkestyret gjennom Kongen i statsråd avvikles, og utnevnelsen av biskoper og proster overføres til kirkelige organer. Og må fastsettes klare prosedyrer for nominasjon og utvelgelse av biskop med bred deltakelse av de demokratisk valgte organene i kirken.

Demokratiet i kirken bør styrkes, blant annet gjennom økt valgdeltakelse, og større representativitet i de kirkelige organene. Demokratiseringen av kirken er både en forutsetning for og et resultat av økt kirkelig selvstyre. Samtidig må en økt demokratisering skje på en måte som ivaretar at kirken er forpliktet på sitt bekjennelsesgrunnlag. Og en vil påpeke at kirkens ledelse og det brede lag av kirkemedlemmer har et felles engasjement og ansvar for å unngå at kirken utvikler seg i en retning som kan oppleves som mindre åpen.

Organiseringen av kirken skal legge forholdene best mulig til rette for kirkens virksomhet og medlemmenes aktive deltakelse i den enkelte menighet. Og dette må også avspeiles i de ordninger som fastsettes for ansettelser, oppbygging av øvrig kirkelig struktur og valgordninger, jf. Gjønnnesutvalget flertallssyn – høringsdokumentes side 162.

6. Avvikling av statskirkeordningen og forholdet til Grunnloven

Alt. I:

De konstitusjonelle konsekvenser er ikke tilstrekkelig drøftet i Gjønnnes utvalgets innstilling. Den norske kirke er en evangelisk-luthersk kirke med tett tilknytning til statsforvaltningen og monarkiet som statsform. På denne bakgrunn bør Den norske kirke fortsatt forankres direkte i statsforfatningen - det vil si en fortsatt statskirkeordning. En eventuell verdiparagraf i Grunnloven bør slå fast at det norske samfunnet skal bygge på kristne og humanistiske verdier.

Alt II:

Det gis tilslutning til at som en konsekvens av forslaget om en lovforankret folkekirke, så oppheves Grunnlovens § 2 annet ledd om den evangelisk lutherske religion som statens offentlige religion. Denne grunnlovsparagrafen er i juridisk forstand ingen verdiparagraf for samfunnet, men er av mange oppfattet slik.

Og at det inntas en ny verdiparagraf i Grunnloven som inneholder en særskilt henvisning til kristne og humanistiske verdier, jf. Gjønnnesutvalget flertallsforslag.

7. Ansvar for gravferdsforvaltningen

Alt. I:

Den lokale kirke (kirkelige fellesrådet) bør stå for gravferdsforvaltningen, slik ordningen er i dag. Drift av kirkegårder er et sensitivt forvaltningsområde. I fellesrådene er det bygget opp verdifull kompetanse som har vist seg å fungere godt. Undersøkelser viser (jf. NOU 2006:2 s. 136) at folk er tilfreds med hvordan kirkelig fellesråd har forvaltet gravferdsordningen. Og det er verdt å merke seg at alle de nordiske landene har majoritetskirken ansvaret for dette området, også etter innføring av ny kirkeordning med skille mellom stat og kirke.

Alt. II:

Gravferdsloven endres slik at hovedprinsippet er at kommunen har ansvaret for gravferdsforvaltningen, fordi gravferd er en allmenn oppgave som bør ivaretas av det offentlige. Kommunen er en tros- og livssynsmessig nøytral instans, og skillet mellom de juridiske og praktiske sidene ved gravferd og de religiøse og seremonielle sidene blir tydeligere. Samtidig blir Den norske kirke frigjort fra en stor og ressurskrevende oppgave. Dette hindrer ikke at kommunen kan inngå avtale med Den norske kirke om å overføre ansvaret til kirkelig fellelsråd der det er hensiktsmessig.

At begrepet kirkegård i lovverket erstattes av den nøytrale betegnelsen gravlund eller gravplass. Det bør vurderes å erstatte vigsling av hele gravlundene med vigsling av enkeltfelt for å tydeliggjøre at deler av gravlundene benyttes av flere tros- og livssynssamfunn.

Det er et økende behov for å ivareta ulike tros og livssynsmessige behov og gravskikker på en tilfredsstillende måte. Det anbefales derfor at det etableres et faglig forum i hvert bispedømme/ fylke med rådgivende funksjon i forhold til fellelsråd/kommune. Forumet bør ha særlig fokus på samarbeid mellom de ansvarlige for gravferdsseremoni og gravferdsforvaltning, ulike gravferdsskikker og gravlundene som kulturminner, jf. Gjønnesutvalgets flertallsforslag.

8. Eierskap og forvaltning av kirkebyggene**Alt. I:**

Den lokale kirke/soknene bør eie kirkebyggene, og kommunen bør ha det økonomiske ansvaret. I henhold til den lutherske tradisjon har menighetene et sterkt selvstyre og ansvar for å konstituere den lokale kirken. Historisk er det lokalbefolkningen i hvert enkelt sokn som har bidratt til reisningen av kirkebygg. Kirkebyggene er mange steder produkt av stor lokal dugnadsinnsats, innsamlinger og gaver fra private. Dette er også ett uttrykk for at kirkebyggene fortsatt er en viktig identitetsmarkør lokalt, og er ofte stedets eneste monumentalbygg.

Alt. II:

Det legges til grunn at Den norske kirke ved en endret kirkeordning blir et eget rettssubjekt, og at kirken også sentralt kan tilføres faste eiendommer og kapital. Eierforhold mellom Den norske kirke sentralt og lokalt bør bygge på en videreføring av grunnprinsippet om soknenes eiendomsrett til soknekirker og lokale kirkefond.

Eiendomsretten til opplysningsvesenets fond (OVF) ikke kan avgjøres gjennom juridiske utredninger, men må avgjøres ved en politisk beslutning i Stortinget og det anbefales at OVF overføres til Den norske kirke. Og en legger legger til grunn at en overføring av OVF til Den norske kirke ikke gir andre tros- og livssynssamfunn noe krav på tilsvarende økonomisk kompensasjon, jfr. Gjønnesutvalgets flertallsforslag.

Lenvik rådhus, 25. september 2006

Margrethe Hagerupsen

Torleif Josefsen

Behandling/vedtak i Lenvik formannskap den 17.10.2006 sak 183/06

Tilstede samtlige 7 medlemmer

Vedtaket fattet med 4 mot 3 stemmer.

Nytt dok. fremlagt:

- Uttalelse fra Lenvik menighetsråd til Kirkemøtet om Stat og kirke-spørsmålet.

Ordføreren viste til "Forum for statskirken" og tok i sin helhet opp deres forslag til uttalelse, som sitt forslag – sålydende:

1. Hvilke overordnede prinsipper bør ligge til grunn for tros- og livssyns-politikken?

Forum for statskirken/ordføreren mener:

Staten bør føre en aktivt støttende religionspolitikk. Det skal være full religionsfrihet i Norge. Staten skal legge forholdene til rette for utøvelsen av religiøs virksomhet blant annet gjennom å sikre en tilstrekkelig finansiering til de ulike tros- og livssynssamfunn.

Selv om Grunnloven fremhever "den evangelisk-lutherske religion" som den dominerende og den som står nærmest statsforvaltningen, skal andre livssynssamfunn være sikret både økonomisk grunnstøtte og tilskudd til seremonirom.

2. Den norske kirke som statskiste:

Forum for statskirken/ordføreren mener:

- At statskirkeordningen bør videreføres. Dagens kirkeordning, med sin store oppslutning og organisering også i vår tid, har vist seg å være en tjenlig og god ordning både for kirken og samfunnet.
- Statskirkeordningen er den beste garantien for å sikre at det på lang sikt finnes en åpen, inkluderende, landsdekkende og likestilt folkekirke i hele Norge.
- Erfaring gjennom tidene har vist at gjeldende ordning gir rom for ulike teologiske syn, og på den måten har vært en garanti for bredden og mangfoldet i det kirkelige landskap.
- Statskirkeordningen gir all religion /livssyn betydning i det offentlige rom og sikrer disse like økonomiske rammevilkår.
- Statskirkeordningen vil, gjennom sin offentlige forvaltning, fortsatt være en viktig kultur- og tradisjonsbærer i vårt land.
- Ordningen har også vist seg å sikre at Den norske kirke er en nasjonal og enhetlig kirke, samtidig som den opprettholder nærheten og samspillet mellom religionsutøvelse og lokale myndigheter.
- At de to alternativene i Gjønnes-utvalget som innebærer en oppheving av statskirkeordningen ikke gir de nødvendige garantier for at disse viktige og grunnleggende prinsipper og verdier kan videreføres.
- At det fortsatt er mulig å tilpasse, reformere og utvikle Den norske kirke videre innenfor dagens grunnlovsforankring.

3. I hvilken lov bør Den norske kirke være forankret?

Forum for statskirken/ordføreren mener:

Den norske kirke bør være forankret i grunnloven.

Forum for statskirken/ordføreren vil påpeke at Gjønnnes-utvalgets Modell 2 (rammelov) vil innebære at Stortinget, avhengig av skiftende flertall, vil kunne vedta endrede rammer for Den norske kirke gjennom allminnelig flertall. En grunnlovsendring krever på sin side 2/3 flertall. En eventuell endring av kirkeordning vil være en så grunnleggende endring av vårt lands konstitusjon at spørsmålet om et eventuelt skille mellom stat og kirke bør legges fram for folket i en folkeavstemning.

4. Hvordan bør Den norske kirke finansieres?

Forum for statskirken/ordføreren mener:

Den norske kirken bør ha en offentlig finansiering. Dersom kirken helt eller delvis finansieres gjennom medlemsavgift, vil prinsippet om at bare dåp kvalifiserer til medlemskap være brutt. Forum for statskirken/ordføreren er bekymret for at dette vil svekke folkekirken i Norge. Det kan også innebære at frikirkesamfunn og andre livssyn helt eller delvis får avkortet sin statsstøtte. Det kan lett oppstå store forskjeller mellom ressurssterke og ressurssterke menigheter og kan føre til et redusert kirkelig tilbud i deler av Norge. Erfaringene fra Sverige viser at innføringen av frivillig kirkeskatt har ført til en avskalling på ca 1 prosent i året siden skillsmissen mellom stat og kirke, til sammen flere hundre tusen medlemmer. Dette er ti ganger mer enn den årlige utmeldingen fra Den norske kirke. En tilsvarende svekkelse av medlemsgrunnet i Den norske kirke vil over tid undergrave kirkens bærekraft i samfunnet.

5. hvordan bør valgordningene og demokratiet være dersom statskirkeordningen avvikles?

Forum for statskirken/ordføreren mener:

Uansett hvilke tilknytningsform det skal være mellom Staten og Den norske kirke, bør demokratiseringsprosessen fortsette. Det er nødvendig å vurdere nye valgordninger for å øke valgdeltakelsen, f.eks. ved å ha direkte valg til de kirkelige rådene, utover menighetsrådet og Kirkemøtet.

6. Dersom statskirkeordningen avvikles, hva bør i så fall stå i § 2 (eller i en annen paragraf) i Grunnloven i tillegg til prinsippet om religionsfrihet?

Forum for statskirken/ordføreren mener at de konstitusjonelle konsekvenser ikke er tilstrekkelig drøftet i Gjønnnes-utvalgete innstilling. Den norske kirke er en evangelisk-luthersk kirke med tett tilknytning til statsforvaltningen og monarkiet som statsform. På denne bakgrunn bør Den norske kirke fortsatt forankres direkte i statsforvaltningen – det vil si en fortsatt statskirkeordning. En eventuell verdiparagraf i Grunnloven bør slå fast at det norske samfunnet skal bygge på kristne og humanistiske verdier.

7. Hvem bør ha ansvaret for gravferdsforvaltningen?

Forum for statskirken/ordføreren mener den lokale kirke (kirkelige fellesrådet) bør stå for gravferdsforvaltningen, slik ordningen er i dag. Drift av kirkegårder er et sensitivt forvaltningsområde. I fellesrådene er det bygget opp verdifull kompetanse som har vist seg å fungere godt. Undersøkelser viser (jf NOU 2006:2 s. 136) at folk er tilfreds med hvordan kirkelig fellesråd har forvaltet gravferdsordningen. Forum for statskirken/ordføreren viser til at i alle de nordiske landene har majoritetskirken ansvaret for dette området, også etter innføring av ny kirkeordning med skille mellom stats og kirke.

8. Hvem bør eie og forvalte kirkebyggene?

Forum for statskirken/ordføreren mener den lokale kirke/soknene bør eie kirkebyggene, og kommunen bør ha det økonomiske ansvaret.

I henhold til den lutherske tradisjon har menighetene et sterkt selvstyre og ansvar for å konstituere den lokale kirken. Historisk er det lokalbefolkningen i hvert enkelt sokn som har bidratt til reisningen av kirkebygg. Kirkebyggene er mange steder produkt av stor lokal dugnadsinnsats, innsamlinger og gaver fra private. Det er også et uttrykk for at kirkebyggene fortsatt er en viktig identitetsmarkør lokalt, og er ofte stedets eneste monumentakbygg.

Avstemming:

Det stemmes først over ordførerens forslag. Hvis dette faller, stemmes det over rådmannens innstilling punkt for punkt og alternativt mellom alt. I og alt. II. Ordførerens forslag – vedtatt med 4 mot 3 stemmer.

Formannskapetets vedtak/uttalelse (forslag fra ordføreren – vedtatt mot 3 stemmer):

Lenvik formannskapet vedtok med 4 mot 3 stemmer å slutte seg til slik likelydende uttalelse fra "Forum for statskirken":

1. Hvilke overordnede prinsipper bør ligge til grunn for tros- og livssynspolitikken?

Lenvik formannskapet mener:

Staten bør føre en aktivt støttende religionspolitikk. Det skal være full religionsfrihet i Norge. Staten skal legge forholdene til rette for utøvelsen av religiøs virksomhet blant annet gjennom å sikre en tilstrekkelig finansiering til de ulike tros- og livssynssamfunn.

Selv om Grunnloven fremhever "den evangelisk-lutherske religion" som den dominerende og den som står nærmest statsforvaltningen, skal andre livssynssamfunn være sikret både økonomisk grunnstøtte og tilskudd til seremonirom.

2. Den norske kirke som statskiste:

Lenvik formannskapet mener:

- At statskirkeordningen bør videreføres. Dagens kirkeordning, med sin store oppslutning og organisering også i vår tid, har vist seg å være en tjenlig og god ordning både for kirken og samfunnet.
- Statskirkeordningen er den beste garantien for å sikre at det på lang sikt finnes en åpen, inkluderende, landsdekkende og likestilt folkekirke i hele Norge.
- Erfaring gjennom tidene har vist at gjeldende ordning gir rom for ulike teologiske syn, og på den måten har vært en garanti for bredden og mangfoldet i det kirkelige landskap.
- Statskirkeordningen gir all religion /livssyn betydning i det offentlige rom og sikrer disse like økonomiske rammevilkår.
- Statskirkeordningen vil, gjennom sin offentlige forvaltning, fortsatt være en viktig kultur- og tradisjonsbærer i vårt land.
- Ordningen har også vist seg å sikre at Den norske kirke er en nasjonal og enhetlig kirke, samtidig som den opprettholder nærheten og samspillet mellom religionsutøvelse og lokale myndigheter.

- At de to alternativene i Gjønnnes-utvalget som innebærer en oppheving av statskirkeordningen ikke gir de nødvendige garantier for at disse viktige og grunnleggende prinsipper og verdier kan videreføres.
- At det fortsatt er mulig å tilpasse, reformere og utvikle Den norske kirke videre innenfor dagens grunnlovsforankring.

3. I hvilken lov bør Den norske kirke være forankret?

Lenvik formannskapet mener:

Den norske kirke bør være forankret i grunnloven.

Formannskapet vil påpeke at Gjønnnes-utvalgets Modell 2 (rammelov) vil innebære at Stortinget, avhengig av skiftende flertall, vil kunne vedta endrede rammer for Den norske kirke gjennom allminnelig flertall. En grunnlovsendring krever på sin side 2/3 flertall. En eventuell endring av kirkeordning vil være en så grunnleggende endring av vårt lands konstitusjon at spørsmålet om et eventuelt skille mellom stat og kirke bør legges fram for folket i en folkeavstemning.

4. Hvordan bør Den norske kirke finansieres?

Lenvik formannskapet mener:

Den norske kirken bør ha en offentlig finansiering. Dersom kirken helt eller delvis finansieres gjennom medlemsavgift, vil prinsippet om at bare dåp kvalifiserer til medlemskap være brutt. Formannskapet er bekymret for at dette vil svekke folkekirken i Norge. Det kan også innebære at frikirkesamfunn og andre livssyn helt eller delvis får avkortet sin statsstøtte. Det kan lett oppstå store forskjeller mellom ressurssterke og ressurssterke menigheter og kan føre til et redusert kirkelig tilbud i deler av Norge. Erfaringene fra Sverige viser at innføringen av frivillig kirkeskatt har ført til en avskalling på ca 1 prosent i året siden skillsmissen mellom stat og kirke, til sammen flere hundre tusen medlemmer. Dette er ti ganger mer enn den årlige utmeldingen fra Den norske kirke. En tilsvarende svekkelse av medlemsgrunnlaget i Den norske kirke vil over tid undergrave kirkens bærekraft i samfunnet.

5. Hvordan bør valgordningene og demokratiet være dersom statskirkeordningen avvikles?

Lenvik formannskapet mener:

Uansett hvilke tilknytningsform det skal være mellom Staten og Den norske kirke, bør demokratiseringsprosessen fortsette. Det er nødvendig å vurdere nye valgordninger for å øke valgdeltakelsen, f.eks. ved å ha direkte valg til de kirkelige rådene, utover menighetsrådet og Kirkemøtet.

6. Dersom statskirkeordningen avvikles, hva bør i så fall stå i § 2 (eller i en annen paragraf) i Grunnloven i tillegg til prinsippet om religionsfrihet?

Lenvik formannskapet mener at de konstitusjonelle

konsekvenser ikke er tilstrekkelig drøftet i Gjønnnes-utvalgete innstilling.

Den norske kirke er en evangelisk-luthersk kirke med tett tilknytning til statsforvaltningen og monarkiet som statsform.

På denne bakgrunn bør Den norske kirke fortsatt forankres direkte i statsforvaltningen – det vil si en fortsatt statskirkeordning. En eventuell verdiparagraf i Grunnloven bør slå fast at det norske samfunnet skal bygge på kristne og humanistiske verdier.

7. Hvem bør ha ansvaret for gravferdsforvaltningen?

Lenvik /formannskapet mener den lokale kirke (kirkelige fellesrådet) bør stå for gravferdsforvaltningen, slik ordningen er i dag. Drift av kirkegårder er et sensitivt forvaltningsområde. I fellesrådene er det bygget opp verdifull kompetanse som har vist seg å fungere godt. Undersøkelser viser (jf NOU 2006:2 s. 136) at folk er tilfreds med hvordan kirkelig fellesråd har forvaltet gravferdsordningen. Formannskapet viser til at i alle de nordiske landene har majoritetskirken ansvaret for dette området, også etter innføring av ny kirkeordning med skille mellom stat og kirke.

8. Hvem bør eie og forvalte kirkebyggene?

Lenvik /formannskapet mener den lokale kirke/soknene bør eie kirkebyggene, og kommunen bør ha det økonomiske ansvaret. I henhold til den lutherske tradisjon har menighetene et sterkt selvstyre og ansvar for å konstituere den lokale kirken. Historisk er det lokalbefolkningen i hvert enkelt sokn som har bidratt til reisingen av kirkebygg. Kirkebyggene er mange steder produkt av stor lokal dugnadsinnsats, innsamlinger og gaver fra private. Det er også et uttrykk for at kirkebyggene fortsatt er en viktig identitetsmarkør lokalt, og er ofte stedets eneste monumentalbygg.

Behandling/vedtak i Lenvik kommunestyre den 26.10.2006 sak 68/06

Tilstede samtlige 31 repr/vararepr.

Punktvis avstemming.

Repr. Louis S. Edvardsen FrP foreslo at det stemmes alternativt mellom alt. I og alt. II i samtlige punkter i rådmannens innstilling.

Øivind Sørensen fremmet på vegne av Lenvik KrF slikt forslag:

Lenvik kommunestyre viser til NOU 2006:2 og gir slik uttalelse:

Alt II i alle 8 punkter.

Ina Aanesland fremmet slikt forslag på vegne av Lenvik SV:

Lenvik kommunestyre mener at dagens statskirkeordning oppheves og det etableres en ny kirkeordning for Den norske kirke. Den norske kirke organiseres som en lovforankret folkekirke, (som pkt. 2, alt. II, side 54 i sakspapirene).

Avstemming:

Rådmannens innstilling pkt. 1 – 8 tatt opp til avstemming.

Det stemmes alternativt mellom alt. I og alt. II i hvert av punktene.

- Pkt. 1 – alt. II vedtatt med 23 mot 8 stemmer.
- Pkt. 2 – alt. II vedtatt med 23 mot 8 stemmer.
- Pkt. 3 – alt. II vedtatt med 20 mot 11 stemmer.
- Pkt. 4 – alt. II vedtatt med 23 mot 8 stemmer.
- Pkt. 5 – alt. II vedtatt med 21 mot 10 stemmer.

- Pkt. 6 – alt. II vedtatt med 20 mot 11 stemmer.
- Pkt. 7 – alt. II vedtatt med 18 mot 13 stemmer.
- Pkt. 8 – alt. II vedtatt med 20 mot 11 stemmer.

Ingen ønsket å ta opp formannskapetets innstilling, og det ble således ikke stemt over denne tilrådingen.

Kommunestyrets vedtak/uttalelse (rådmannens innstilling alt. II, pkt. 1- 8 – punktvis avstemming):

Lenvik kommune viser til NOU 2006:2 – Staten og Den norske kirke samt skriv datert 24. april fra Det kgl. Kultur og kirkedepartementet v/statsråden og gir slik uttalelse:

1. Overordnede prinsippet.

Alt. II:

Den norske kirke skal opprettholde sin rolle som folkekirke ved fortsatt å være en landsdekkende kirke med bred kontaktflate og rom for ulike grader av trosengasjement og aktivitet blant sine medlemmer. Den kirkelige selvforståelsen som trossamfunn må ivaretas. Samtidig er det behov for å legge større vekt på likebehandling av trossamfunnene og på Den norske kirkes selvstyre gjennom valgte kirkelige organer enn det nåværende ordning av forholdet mellom kirke og stat gir rom for, jf. Gjønnnesutvalget formulering i NOU kap. 10.2.1.

- vedtatt med 23 mot 8 stemmer.

2. Den norske kirke som statskirke

Alt. II:

Dagens statskirkeordning oppheves og det etableres en ny kirkeordning for Den norske kirke. Den norske kirke organiseres som en lovforankret folkekirke, jf Gjønnnesutvalget flertallsforslag.

- vedtatt med 23 mot 8 stemmer.

3. Lovmessig forankring av Den norske kirke.

Alt. II:

En lovforankret folkekirke innebærer at Grunnlovens nåværende bestemmelser om statskirkeordningen oppheves, og at Den norske kirke blir et selvstendig rettssubjekt med egne styringsorganer og med selvstendig ansvar for alle saker som har med kirkens tro og virksomhet å gjøre. Biskoper utnevnes av kirkens egne organer, på grunnlag av en bred nominasjons- og valgordning. Den norske kirke gis fortsatt en særlig tilknytning til staten gjennom en kirkelov, gitt av Stortinget. Flertallet anbefaler at denne kirkeloven utformes som en kortfattet rammelov og forankres i en grunnlovsbestemmelse, jf. Gjønnnesutvalget flertallsforslag.

- vedtatt med 20 mot 11 stemmer.

4. Finansieringen av Den norske kirke.

Alt. II:

Det bør være en offentlig oppgave å bidra økonomisk og på andre måter legge til rette for tros- og livssynssamfunnenes virksomhet, slik det skjer i dag, slik at offentlige bevilgninger står for hovedfinansieringen, med statlige tilskudd som dekker lønninger og tilknyttede personalkostnader for alle kirkelige ansatte og kommunale tilskudd som dekker bygging, vedlikehold, forvaltning og drift av kirkebygg.

Dette kombineres med et mindre medlemsbidrag som skal dekke finansieringen av menighetens øvrige virksomhet, jf. Gjønnesutvalget flertallsforslag.
- vedtatt med 23 mot 8 stemmer.

5. Valgordningene og demokratiet i kirken.

Alt. II:

Reformen av den kirkelige lovgivning gjennom de siste hundre år har gitt Den norske kirke en organisasjon med folkevalgte organer på alle nivåer. Og denne kirkeorganisasjonen vil i all hovedsak kunne føres videre og videreutvikles innenfor rammen av en lovfestet folkekirke med Kirkemøte som øverste kirkelige beslutningsorgan.

En lovforankret kirkeordning innebærer at det direkte kirkestyret gjennom Kongen i statsråd avvikles, og utnevnelsen av biskoper og proster overføres til kirkelige organer. Og må fastsettes klare prosedyrer for nominasjon og utvelgelse av biskop med bred deltakelse av de demokratisk valgte organene i kirken.

Demokratiet i kirken bør styrkes, blant annet gjennom økt valgdeltakelse, og større representativitet i de kirkelige organene. Demokratiseringen av kirken er både en forutsetning for og et resultat av økt kirkelig selvstyre. Samtidig må en økt demokratisering skje på en måte som ivaretar at kirken er forpliktet på sitt bekjennelsesgrunnlag. Og en vil påpeke at kirkens ledelse og det brede lag av kirkemedlemmer har et felles engasjement og ansvar for å unngå at kirken utvikler seg i en retning som kan oppleves som mindre åpen.

Organiseringen av kirken skal legge forholdene best mulig til rette for kirkens virksomhet og medlemmenes aktive deltakelse i den enkelte menighet. Og dette må også avspeiles i de ordninger som fastsettes for ansettelser, oppbygging av øvrig kirkelig struktur og valgordninger, jf. Gjønnesutvalget flertallssyn – høringsdokumentes side 162.

- vedtatt med 21 mot 10 stemmer.

6. Avvikling av statskirkeordningen og forholdet til Grunnloven.

Alt II:

Det gis tilslutning til at som en konsekvens av forslaget om en lovforankret folkekirke, så oppheves Grunnlovens § 2 annet ledd om den evangelisk lutherske religion som statens offentlige religion. Denne grunnlovsparagrafen er i juridisk forstand ingen verdiparagraf for samfunnet, men er av mange oppfattet slik.

Og at det inntas en ny verdiparagraf i Grunnloven som inneholder en særskilt henvisning til kristne og humanistiske verdier, jf. Gjønnesutvalget flertallsforslag.
- vedtatt med 20 mot 11 stemmer.

7. Ansvar for gravferdsforvaltningen.

Alt. II:

Gravferdsloven endres slik at hovedprinsippet er at kommunen har ansvaret for gravferdsforvaltningen, fordi gravferd er en allmenn oppgave som bør ivaretas av det offentlige. Kommunen er en tros- og livssynsmessig nøytral instans, og skillet mellom de juridiske og praktiske sidene ved gravferd og de religiøse og seremonielle sidene blir tydeligere.

Samtidig blir Den norske kirke frigjort fra en stor og ressurskrevende oppgave. Dette hindrer ikke at kommunen kan inngå avtale med Den norske kirke om å overføre ansvaret til kirkelig fellesråd der det er hensiktsmessig.

At begrepet kirkegård i lovverket erstattes av den nøytrale betegnelsen gravlund eller gravplass. Det bør vurderes å erstatte vigsling av hele gravlunden med vigsling av enkeltfelt for å tydeliggjøre at deler av gravlunden benyttes av flere tros- og livssynssamfunn.

Det er et økende behov for å ivareta ulike tros og livssynsmessige behov og gravskikker på en tilfredsstillende måte.

Det anbefales derfor at det etableres et faglig forum i hvert bispedømme/ fylke med rådgivende funksjon i forhold til fellesråd/kommune. Forumet bør ha særlig fokus på samarbeid mellom de ansvarlige for gravferdsseremoni og gravferdsforvaltning, ulike gravferdsskikker og gravlundene som kulturminner, jf. Gjønnesutvalgets flertallsforslag.

- vedtatt med 18 mot 13 stemmer.

8. Eierskap og forvaltning av kirkebyggene.

Alt. II:

Det legges til grunn at Den norske kirke ved en endret kirkeordning blir et eget rettssubjekt, og at kirken også sentralt kan tilføres faste eiendommer og kapital. Eierforhold mellom Den norske kirke sentralt og lokalt bør bygge på en videreføring av grunnprinsippet om soknenes eiendomsrett til soknekirker og lokale kirkefond.

Eiendomsretten til opplysningsvesenets fond (OVF) ikke kan avgjøres gjennom juridiske utredninger, men må avgjøres ved en politisk beslutning i Stortinget og det anbefales at OVF overføres til Den norske kirke. Og en legger legger til grunn at en overføring av OVF til Den norske kirke ikke gir andre tros- og livssynssamfunn noe krav på tilsvarende økonomisk kompensasjon, jfr. Gjønnesutvalgets flertallsforslag.

- vedtatt med 20 mot 11 stemmer.